

ELAZIĞ

KÜLTÜR ve TANITMA VAKFI DERGİSİ Yıl:28 Sayı:44 Ocak 2016

HARPUT SENFONİSİ İSTANBUL'DA

ELAZIĞ

KÜLTÜR ve TANITMA VAKFI DERGİSİ

KÜNYE

İmtiyaz sahibi

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı adına
Mehmet ÇAĞLAR

Yayın Yönetmeni ve

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Murat Katiboğlu

Genel Koordinatör

Mustafa Fethi GÜRBÜZ

Yayın Kurulu

Cahide (Dalokay) ÖZDEMİR
Prof. Kerim SUNGUROĞLU
Şemsettin ÜNLÜ
Sevim (Anagür) KOYUNOĞLU
Mustafa TURAN
Cahit KOÇ
Prof. Kemal ÖZMEN

İdari Müdür

Güçmen MEMİŞOĞLU

Yönetim Yeri ve Adresi

Sokullu Mehmet Paşa Cad. Ece Sk.

No: 15/3 Dikmen ANKARA

Tel: 0312 480 28 80

Fax: 0312 480 38 08

e-mail: info@elazigvakfi.org.tr

Tasarım

başkent tasarım

Nenehatun Cad. No:81/4 GOP

Çankaya - ANKARA

Tel : 0312 436 42 69

Faks : 0312 436 42 64

mail : bilgi@baskenttasarim.com

www.baskenttasarim.com.tr

Baskı

Ankara Ofset

Büyük Sanayi 1. Cadde

Necatibey İş Hanı Alt Kat No: 93/43-44

İskitler - Ankara

Tel : 0.312 384 50 63

Yayın Tarihi : Ocak 2016

Yayın Türü : Yerel Süreli

Yayın Aralığı : 6 ay

Yayın Dili : Türkçe

Bu dergi basın-meslek ilkelerine uymaya söz vermiştir. Dergideki yazılarda ifade edilen görüş ve fikirler yazarlarına aittir. Yazıların bilimsel, dil ve imla sorumlulukları yine yazarların kendilerini bağlar. Bunlar Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı dergisinin düşünce politikasını yansıtan metinler olarak mütalâa edilmemelidir.

İÇİNDEKİLER

Mehmet ÇAĞLAR / "Harput Senfonisi" Üçüncü Kez İstanbul'da Sahnelendi	1
Dr. Mehmet ÖZBEK / Evrensel Musikiye Doğru / Harput Senfonisi	3
Şemsettin ÜNLÜ / Birin Bilir Birin Bilmez	5
Sevim (Anagür) KOYUNOĞLU / Üzümü Orciği ve Şarabı ile Elazığ	7
Naşide GÖKBUDAK / Bir Çınar Devrildi	10
Vahap MUNYAR / Harput Senfonisi	11
Cahit KOÇ / Selamlık Kültürünün Son Şehzadesi: Ziya Alp Çarsancaklı	12
Hadi ÖNAL / Elazığ'ı İstanbul'da Yaşamak	23
Öner DEMİREL / Elazığ'da Kentsel Dönüşüm	25
Vedat KENT / Geçmişten Günümüze Elazığ'da Medya	28
Aslan ÜNLÜ / Fotoğrafçı	32
Necati KANTER / Mehdi Metin	34
Dr. M. Naci ONUR / Hafız Osman Öge (1892 - 1975)	39
Yrd. Doç. Dr. Cevdet Emin EKİNCİ / Harput Mimarisini Yaşatma Sorunu	43
R. Mithat YILMAZ / Elazığlı Kadın Şairler ve Şair Berika Küçük	55
Mahir GÜRBÜZ / Ana Özlemi - Gül Ektim Umuda - Unuttun Gülüm	58
Burs Veren Yardımsever Hemşehrilerimiz	60
Kaybettiklerimiz	61

“HARPUR SENFONİSİ” ÜÇÜNCÜ KEZ İSTANBUL’DA SAHNELENDİ

Mehmet ÇAĞLAR
Yönetim Kurulu Başkanı

“Harput Senfonisi” Elazığ ve Ankara’dan sonra İstanbul’da sevenleri ile buluştu. Yaklaşık bin kişinin izlediği konser gelen konuklar ayakta alkışladılar. 26 Aralık 2015 Cumartesi günü Cemal Reşit Rey konser Salonuna gelen gerek hemşehrilerimiz ve gerekse sahne dünyasının önemli isimleri ve diğer misafirlerin konserden sonra “Harput Senfonisi”nden övgü ile söz etmeleri bizleri oldukça sevindirdi.

İstanbul konseri amaçladığımız hedeflerden birisi olması nedeniyle bu gecenin düzenlenmesinde bizimle işbirliği yapan “Elazığ Dernekler Federasyonu”nun çok değerli yönetimine tekrar teşekkür etmek istiyorum.

2012 yılının sonlarına doğru çalınabilir aşamaya gelen bu eserin sahneye konulması, cesaret isteyen bir karar olduğu için öncelikle bunun altını çizmek istiyorum. Zira, bugüne kadar gelen yüzyılı aşkın bir alışkanlığımız alt üst olacak, musikimiz ilk kez alışılmışın ötesinde çok sesli senfonik olarak icra edilecekti. Ayrıca, eserin ilk defa Elazığ’ da sahneye konulması, şehrin nasıl bir tepki vereceği endişesini de gündeme getiriyordu. Ancak, önce Elazığ ve daha sonra Ankara konserlerinin yoğun bir beğeni alması ve ayakta alkışlanması, başlangıçtaki kuşularımızın tersine bu çalışmanın ne kadar doğru ve gerçekçi olduğunu göstermiştir.

İstanbul Cemal Reşit Rey konserindeki konuşmamda bir şeyin altını çizmek istemişim. Konsere gelenlerin Harput Senfonisini dikkatle ve ruhlarında hissederek izlemelerini, zira onları da heyecanlandıracağını özellikle belirtmeye çalıştım. Çünkü, bu heyecanı daha önce iki kez yaşamış birisi olarak bu sonucu tahmin ediyordum. Nitekim, konserin sonunda misafirlerin ayakta alkışlamaları verdiğim mesajın ne kadar doğru olduğunu gösterdi. Bu nedenle son derece mutlu olduğumuzu bir kez daha ifade etmek istiyorum.

Zaman zaman söylediğim gibi, Elazığ’ ın tanıtımı için “Harput Senfonisi” doğru bir adrestir. Böylece dört bin yılı aşkın bir tarihe sahip olan Harput’ un kültürel zenginliğini ancak bu eserle dünyaya tanıtmanın mümkün olabileceğine inanıyorum.

Vakfımızın son yıllarda ortaya koyduğu en önemli çalışmalarından birisi olması nedeniyle bu projede emeği geçen herkese ve özellikle “Harput Senfonisi”nin bu aşamaya gelmesinde özverili çalışmalara imza atan yönetim kurulu arkadaşlarıma teşekkür etmek istiyorum.

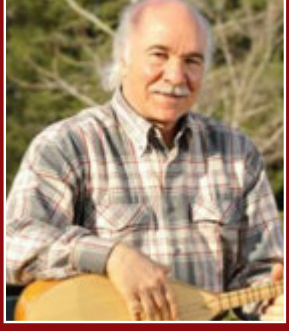
Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı olarak böyle bir projeyi cesaretle üstlenip gerçekleştirmiş olmanın gurur ve mutluluğunu taşıyoruz.

Aldığımız sayısız tebrik ve teşekkür geri dönüşleri bizi heyecanlandırmakta ve çalışma gayretimizi artırmaktadır. Amaçladığımız hedefi gerçekleştirdiğimiz ve düşündüğümüz tanıtımı başardığımız zaman Elazığ ve Elazığ’ ılar adına mutlu olacağımızın özellikle altını çizmek istiyorum.

Her yıl başında olduğu gibi, yeni umutlarla yepyeni bir yıla girmenin heyecanını yaşıyoruz. Yeni yılda üyelerimize, tüm Elazığ’lılara ve sevdiğimizimize, sağlık, huzur ve esenlikler dileği ile sevgi ve saygılarımızı sunuyorum.

EVRENSEL MUSİKİYE DOĞRU / HARPUT SENFONİSİ

Dr. Mehmet Özbek

Büyük Atatürk, yıllar önce ortaya koyduğu bu düşüncesiyle, Türk milletinin güçlü bir musiki potansiyeline sahip olduğunu bilerek, bu musikinin layık olduğu biçimde, evrensel musikide yerini alabilmesi için, ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişlerin, yani türkülerin bir an önce derlenip evrensel musiki kurallarına göre işlenmesini ve böylece geliştirilmesini istiyor, bu yolda Türk sanatçılara yeni ve aydın ufuklar açıyordu. Kültür ve sanat alanında, dünya ölçüsünde bir başarıya ulaşmanın ancak böylece mümkün olabileceğini, musikide milli olabilmenin dayandığı temel unsurlardan birinin de türküler olabileceğini belirtiyordu. İşte bu koserde yapılan da budur.

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı, büyük bir emekle hazırladıkları "Harput Senfonisi" adlı muhteşem senfonik konserin üçüncüsünü ELFED (Elazığ Dernekler Federasyonu) ile yaptığı işbirliğiyle 26 Aralık 2015 günü İstanbul CRR (Cemal Reşit Rey) Konser Salonu'nda gerçekleştirdi. Şef Bujor HOINIC yönetimindeki konser topluluğu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası, aynı bakanlığın İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Korosu ile ses ve saz solistlerinden oluşuyordu.

Gece, Elazığ "kürsü başı" geleneğinden süzölmüş mükellef bir ikramla başladı. Yarım saatlik bir ikram faslından sonra salona geçildi. Müthiş bir kalabalık vardı. Saat 20:00'yi gösterdiğinde salon sonsuz bir sükuna dalıyor ve sunucu Rabia Babaoğlu zarif takdimleriyle önce Elazığ Dernekler Federasyonu Genel Başkanı Faik İçmeli'yi konuşmalarını yapmak üzere sahneye davet ediyordu. Misyonlarının,

"Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu sayede Türk ulusal müziği yükselir, evrensel musiki içinde yerini alabilir..." *Kemal Atatürk*

(01 KASIM 1934 TBMM)

Elazığlıların birbirlerine tutunarak, sosyal dayanışma içinde, öz geleneklerini unutmadan Türkiye'de ve küresel dünyada yer almalarını sağlamak olduğunu vurgulayan ve Federasyonun bugüne kadar yaptığı faaliyetlerden söz eden İçmeli'den sonra; Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Çağlar mikrofonu davet edildi. Çağlar, yaptığı heyecan verici konuşmasıyla bu çalışmada esas amaçlarının Elazığ-Harput Musikisinin tanıtılması ve dünya müzik ortamına taşınması olduğunu, bunda da Harput kültürünün değerli ismi merhum Fikret Memişoğlu'nun bundan 60 yıl öncesindeki temennilerinden hareket edildiğini özlü bir şekilde ifade etti.

1988 Ve mithiş konser başlıyor. Önce orkestra üyeleri, sonra da Devlet Korosu sanatçıları alkışlar eşliğinde sahnede yerlerini alıyorlar. Yaptığı işin ne kadar büyük olduğunu bilmesine karşın büyük bir tevazuyla şef Bujor Hoinic geliyor sahneye.

Şefin kesin ve kararlı vuruşuyla "Harput" adlı senfonik şiir başlıyor. "Çayda Çıra"dan tutun da "Temir Ağa"ya kadar Harput'u özetleyen her ezgiden birer tadımlık var içinde. Konserin ilk solisti İstanbul Devlet Opera ve Balesi sanatçılarından bariton Zafer Erdaş her zamanki sevimli haliyle mikrofonu geliyor. O lirik sesi ve rahat duruşuyla "İsfihan'da halı işlerim" türküsünü okuyor. Derken İstanbul Devlet Opera ve Balesi solistlerinden Zeynep Halvaşi o zarif yürüyüşüyle gelerek sahnede yerini alıyor. Orkestranın pedal örgüsü üzerine İstanbul Devlet Halk Müziği Korosu "mey" sanatçısı Adil Çelebin'in "Hüseyinik'ten çıktım şehir yoluna" türküsüne girişi ve Halvaşi'nin içli okuyuşu salonda müthiş bir duygu seli oluşturdu.

Âşığının başını belâya salan Ahçik'in türküsü Devlet Korosu tarafından dillendirildi.

Konser yavaş yavaş temposunu arttırmaya başladı. Orkestranın neşeli icrasıyla seslendirilen "Necibem" türküsü Samsun Devlet Opera ve Balesi sanatçılarından Barış Yanç'ın sesinde bir başka güzellik kazandı. Barış'ın finalde "oktav" gösterisi büyük alkışa sebep oldu.

Ankara Devlet Opera ve Balesi solisti ünlü soprano Feryal Türkoğlu "Yüksek minarede kandiller yanar" türküsünü tiz, parlak ve kıvrak sesiyle gerçekten de kandilin şavkına bülbüller kondururcasına seslendirdi ve hakkettiği alkışı aldı.

Kanun sanatçısı O. Asım Şenocak'ın ustaca yaptığı taksimle büyük beğeni kazandı.

Harput divanı bu konserde çalgısal olarak seslendirildi. Peşrev ve ayak daima olduğu gibi çok etkileyiciydi. Gazelin bölümlerini ise Elazığ'ın ünlü klarnet ustası Mehmet Şerif Çaça adeta dillendirdi. Hele divanın "elezber" bölümünde bu sanatın nadir kaydedebileceği bir şahikadan gürledi. Salon alkış ve bravo sesleriyle çınılıyordu. Halaya bir diyecek yoktu. Daima, çok güzeldi. "Oy akşamlar akşamlar", "Urum kızı" düeti, Mendilim işle yolla", "Mamoş", "Yemen Türküsü", "Kar mı yağmış şu Harput'un başına" türküleri yukarıda adlarını zikrettiğimiz solistler tarafından son derece ustaca seslendirildi. Konser Devlet Halk Dansları Grubu'nun koro eşliğinde sunduğu "Çayda

Çıra" oyunu ile son buldu. Salon tüm sanatçıları, başta şef olmak üzere bütün sanatçıları ayakta alkışlıyor, "bravo" sesleri arş-ı âlâya yükseliyordu. Diyebilirim ki tüm salon notalarla dans ettik sanki. Orkestra, solistler, koro, birbirinden güzel türküler ruhlarımızı arındırmıştı. Coşkulu bir seyirci desteğiyle Harput müziğinin engin denizinde gezindik.

Bir ulusun ilerleyişini gösteren ölçü ilim, fen ve ekonomi gibi faktörler olabilir. Ama ulusa kişilik kazandıran etkenlerin başında sanat gelir. Müzik sanatındaki ilerleş o toplumun yüceliğinin en belirgin göstergesidir.

Harput musikisini evrensel müzik ortamına taşıma fikrini üreten, üzerinde çalışma yaparak geliştiren ve gerçekleştiren, başta Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yönetim Kurulu ile Elazığ Dernekler Federasyonu Yönetim Kurulu'nu; düşünceleriyle sanatın daima ileri evrelerini gerçekleştiren ve bunu daha önceleri Türk Halk Dansları'nda uygulayan Devlet Sanatçısı Mustafa Turan'ı; türkülerimizi büyük bir dikkatle inceleyerek orkestralaştıran, eksikliğini gördüğümüz ve düzeltilmesini istediğimiz noktalarda gerekeni içtenlikle yapan değerli besteci-şef Bujor Hoinic'i, birbirinden değerli solistler ile koroyu yürekten tebrik ediyorum. Ne mutlu onlara ki ruhlarımızı aydınlatıyorlar. Ne mutlu onlara ki musikimize yön vermederler.

Son olarak şunu belirtmek isterim ki ortak noktamız müzik olursa, kardeşlik, dostluk dünyadan eksik olmaz.

BİRİN BİLİR BİRİN BİLMEZ

Şemsettin ÜNLÜ

Her şeyin her an değiştiği şu bizim dünyamızda, sular gibi, saatler, günler, yıllar da akar gider, geriye geleni olmaz hiç. Ama, gurbette misiniz, evinizi anımsatan bir yapı, belli belirsiz bir sızı ile oraya, evinizin yaşamına götürür sizi.Yaşam boyu sevinçler, üzünçler, yitikler, yengiler, yenilgiler başka başkadır. Nereden geldiğimizi, gelecekteki ötesini sorarsınız, sordukça sorular çoğalır.

Eh, kaçır, uzaklaşırım ben buralardan...

Canlı cansız, türlü ilmiklerle ta başından bağlanmış birbirimize. Biz birlikte var olanlar, tanımak, tanışmak, bilişmek zorundayız. Şu, öteki, beriki, gerekliyizdir birbirimize;

"Ad herşeydir / Sil beni..." mi demiş geçen yıl yitirdiğimiz İlhan Berk?

Silemeyiz!

Silintilerin altından binlerce, yüz binlerce silinti çıkar. Birey olmak, var olmaktan, canlı olmaktan, insan olmaktan, toplumsal olmaktan geçer gelir. Özgürlük başka başkadır canlılarda; biz insanlarda çok başka. Bir başına yaşayanımız yoktur bizim.

Doğumlu, ölümlü olduğu anımsatılır doğanın. Aldılı, verdili, kavgalı, gürültülü, üzünçlü, sevinçlidir de yaşamın kendisi. Var olmakla başlamıştır her şey. İnsana insan denilmiş, adı konulmuştur.

"Sil beni..."

Silinmez ki !..

****

Öyle olmuş, önceki çağlarda, Ege'nin kıyılarında gelişen uygarlıkların, dediğim dedik Zeus, Hera, Apollon, Afrodite gibi yer, gök, yeraltı, deniz, aşk, barış, savaş tanrıları bulunmuş.

Yeryüzündekiler, yeri geldiğinde her yerde bulunuveren, olmadık işler yapan bu tasarlanmışlara ölümsüzler, kendilerine de ölümlüler derlermiş.Ölümsüzlerin kendi aralarında, kimi de ölümlülerle birlik yaşadıkları serüvenler ibretliktir, dillere destan olmuştur. Bu söylene tanrılar, yerler, içerler, severler, kinlenirler, aldatırlar... Yaşam ölümlülerle ölümsüzlerin birlikteliğinde sürer gider.

Çağın, dün olduğu gibi bugün de adı, aydınlığı ile anılan bilgeleri, düşünürleri, yazarları, yontucuları, o ortamda, gerçeği, ölümlüler için, bireyler için, toplumun mutluluğu için gerekli olanı, özgürlüğü ararlar. Demeçlerdeki, bildirilerdeki özgürlük sözü ile ne denilmek istendiği, bugün olduğu denli, o çağda da açık, anlaşılır değildir. Tutsakları başka, yoksulların başka, ortamları ile uyuşamayanların başka çok daha başkadır.

“Şölen” adlı eserinden alıntı olan şu bölümde Sokrates, bakalım neler söylüyor Lisis adlı öğrencisine:

“Demek ki sevgili Lisis, biz bir şeyi iyi bildik mi, Helen'i Barbar'ı,kadını, erkeği hep bize başvurur ve ne yaparsak yapalım, işimize karışmak kimsenin aklından geçmez. Bu işte biz hürüz, başkaları ise bize bağlıdır. Bu bilgi bizim öz malımızdır; çünkü meyvelerini biz kendimiz toplarız. Buna karşılık anlamadığımız işlerde, kimse bizi keyfimize bırakmaz Değil yabancılar, anamız, babamız bile karşımıza bin türlü engel çıkarırlar, başkalarının kölesi oluruz. Bilmediğimiz şeyler tam anlamı ile malımız da sayılmaz, çünkü onlardan yararlanamayız. Böyle olduğunu kabul ediyor musun?”

Bileceksin diyor Sokrates Lisis'e...

Ama, neyi bilecek Lisis?

Meyvesini kendisinin toplayacağı şeyin iyisini bilecek.

O zaman, işte o işde özgür olacak Lisis! Bilirse, iyisini bilebilirse, düşüncede, teknikte, sanatta, siyasette, hepsinden önemlisi barışta, barışıklıkta da özgür olacak Lisis

Toplumsal yaşam, toplumun yerleşik olduğu coğrafyadaki ekonomik, siyasal, bilimsel, sanatsal etkinliklerin bileşkesinde yönelir, yönetilir. Bilinen en geniş tanımı ile coğrafya, bu etkinliklerin kaynağı, başlıca belirleyicisidir

Bağımsız olmak, gönençli olmak, hakça üretip hakça bölüşmek midir ereği toplumsal yaşamın? Bu ereğe ulaşmayı engelleyecek iç –dış her türlü dokuncanın önlenmesi, önlenemediğinde üstesinden gelinmesi için anlaşılması gerekebilir.

Yaşanmış bir gerçekliğin, bizim Cumhuriyetimizin gerçekleştirmiş olduğu insan onurunu yücelten önemli kazanımı; ussal, özgürlükçü, barışçıl öğretisidir bu.

Yirmibirinci yüzyılın eşiğinde, küreselleşme adı altında, yeni yöntemlerle atağa geçmiş olan zorbalıkların başarılı olması; elde ettiği kazanımlarını sürdürebilmesi insanlı bir beklenti olamaz. Yirmibirinci yüzyıl, ussallığın, doğallığın, sadeliğin amaçlandığı yeni bir yüzyıl olacaktır ister istemez.

ÜZÜMÜ ORCIĞI VE ŞARABI İLE ELAZIĞ

Sevim (Anagür) KOYUNOĞLU

Hasan, benim canım evladım, varlığımın biricik nedeni. Zaman zaman, "Birlikte yurt dışına gidelim anne" diye tutturuyor. Oğluma yük olmak istemiyorum; ama vazgeçmiyor. Sonuçta bana da, "Peki" demek düşüyor. En son geçen hafta Cape Town'a gittik. Cape Town bugüne kadar gördüğüm diğer dünya kentlerinden çok farklı. Çok şaşırtıcı özelliklere sahip. Teleferikle kıyadaki dağın zirvesine çıkıp, deniz fenerinden Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus'un buluştuğu Ümit Burnu'nun mavi sonsuzluğuna dalıp gitmek ya da SimonsTown'daki kayalık koyda penguenleri izlemek bile tek başına her şeye değer.

CapeTown, turizmle çok iç içe bir şehir. Değerlerini ve doğal zenginliklerini en üst düzeyde tanıtmakta, turist çekmekte ve ilgi yaratmakta müthiş başarılılar. CapeTown'ın ünlü üzüm çiftliklerini ve ünlü şarap fabrikalarını da tur kapsamına almışlar. Şarap çiftlikleri asırlardır sömürgeci beyaz adamlara, genellikle Hollandalılara ve İngilizlere ait. Her ne kadar Nelson Mandela'nın ırkçılıkla uzun mücadelesi sonucunda zenciler bazı haklar kazanmış olsalar da verimli topraklar hâlâ beyazların elinde, zenciler zenginler için çalışıyor.

Tabii ki burada anlatmak istediğim, Güney Afrikalıların ırkçılığa ve sömürüye karşı verdikleri mücadele değil. Konu yaşadığım etkileşim. Cape

Town'da katıldığımız turların birinde, göz alabildiğine uzanan yemyeşil üzüm bağları arasında dolaşırken zaman ve mekân algılarım birbirine karıştı. Kendimi o anla, geçmiş arasında bir gelgitte buldum. Bağlar beni farklı hayat parçalarına taşıdı. Çocukluğumun bağları ve salkım salkım üzümler düşüncelerime aktı ve CapeTown bağları ile Sürsürü bağları birbirine karıştı. Elazığ'da yaşadığım yıllarımdan bağ ve üzümle ilgili ne varsa, büyük bir yapbozun parçaları gibi birleşip bir dağıldı gözlerimin önünde.

1940'lı ve 50'li yıllarda hem üzümün hem de Sürsürü bağlarının Elazığ için özel bir yeri ve önemi vardı. Çocukluk yıllarımı bıraktığım, Sürsürü'deki bağımızda ve de Kesirik'teki bahçemizde üzümle nedenli haşır neşir olmuşsam, hâlâ o bağların ve o üzümlerin etkisinde olduğumu fark ediyorum. Zira aynı şeyi Bozcaada'da üzüm bağlarını gezerken de yaşamıştım. Aslında Elazığ'da yaşadığım o yılları, hayatın beni şımarttığı, umut yeşerttiği, ağaç, çiçek, meyve, su gibi yeşil doğanın güzelliklerini doyusya yaşattığı, ayrıcalıklı dönemler olarak algıladığımı söylemeliyim.

Bizim dönemlerimizde Elazığ'ın bitkisel zenginliğinde üzümün yeri bambaşkaydı. Dolayısıyla üzüm hakkında bilgi sahibi olanların, üzümün değerini ve tadını daha iyi anladıklarını sanıyorum.

Susuz topraklarda yetişen, organik Elazığ üzümü, toprağın yapısından, gördüğü güneşten, aldığı yağmurdan ve arazinin eğiminden beslenirdi. Her üzüm teveği adeta kendi toprağına aşıktı. Sıralı bağlarda köklerini dilediğinde salar, nazlı kollarını özgürce uzatır, dallar üzüm salkımlarıyla donanırdı.

O göz alıcı salkımlar siyah büyük, aroması zengin tanelerle dolu dolu olurdu. Tadına ve lezzetine doyum olmazdı. Öküzgözü başta olmak üzere, Boğazkere, Ternebi, Kitrik, Cevzani diye cinsleri vardı. Öyle sanıyorum ki her bağ sahibi yetiştirdiği üzümü tanır, onlarla konuşurdu. O dönemin bağcıları, her bitki gibi üzümün de bir dili olduğunu iyi bilirdi.

Sürsürü'nün bağlarında, Ağustos ayında renklenmeye başlayan üzüm salkımları, teveklerden taşar, koca koca salkımlar bağcıların yüzünü güldürürdü.

Üzüm mevsimi fazla uzun sürmezdi, bir buçuk, bilemedin iki ay gibi kısa bir sürede üzüm mevsimi gelip geçerdi. Bütün bağlarda Ekim başında bağ bozumu yaşanırdı. Toplanan üzümleri Elazığ'daki Şarap Fabrikasına veren aileler olduğu gibi sadece evlerinin ihtiyacı için kullanan aileler de vardı. Bizim gibi birçok ailede bağ bozumunda toplanan küfe küfe üzümler eve taşınır, orcik ve pestil yapılırdı.

Elazığ için orcik özel bir değerdi. Kış aylarının gece gezmeleri orcik ikramsız geçmezdi. Tepsileri, küplerden çıkarılan tabak tabak, şekerlenmiş bembeyaz orcik dolakları süslerdi. Aldığınız küçük bir parça damağınızda eşsiz bir tat bırakırdı.

Bu vesile ile günümüzde marketlerin raflarında sık sık rastladığımız, vakumlu cevizli sucuklarla Elazığ orcığının şekil ve içindeki ceviz dışında ortak herhangi bir yanı olmadığını da özellikle belirtmek istiyorum. Zira bu sucuklar pekmezden yapılıyor. Früktoz, glüten ve nişasta içeriyor. Oysa Elazığ orcığı doğrudan taze üzümlerden çıkarılan taze şıra ile hazırlanan bulamaçla yapılır. Yöre kadınının beceri ve el emeğinin ürünüdür. İçeriği farklı ve doğaldır. Orcikler parçalar halinde, Elazığ'ın organik üzümlerinden yapılan pestile sarılarak küplere yerleştirilir. Hiçbir sucuk Elazığ orcığı kadar lezzetli ve yumuşak olamaz.

Ne ki şimdilerde Sürsürü bağlarının yerinde yeller estiğini, yörenin betonlaşma furyasına teslim olduğunu söylüyorlar. Hatırladıkça içim acıyor. Çünkü o topraklar ve o bağlar yöre insanı için geçmişin mirası ve ilahi bir nimetti. Yüce Allah'ın yöre insanına bahşettiği bir zenginlik, bir değer ve bir emanetti. Yazık, çok yazık olmuş!

Filmi tekrar başa saracak olursak, Cape Town gezimizde katıldığımız turun amacı elbette ki bizlere üzüm bağlarını gezdirmek değildi. Amaçları ünlü, "GrootConstantia" dedikleri Güney Afrika Şarabını tanıtmaktı. Şarap Fabrikalarında turistler ödedikleri ücret karşılığında şarapların farklı türlerinden tadabiliyorlar. Şarapların beyaz, kırmızı ve tatlı olmak üzere çeşitli cinsleri olduğu gibi, her birinin kendi içinde farklı lezzetlere sahip pek çok türleri de mevcut.

Meraklıları için hazırlanan bu nefis şaraplar, üzümün yanı sıra, badem, çilek, ahududu, kavun, şeftali, kırmızı kiraz, dut, erik, kayısı, frenk üzümü, kuru üzüm gibi farklı meyveler, yeşil elma, incir, vişne ve yeşil biber aroması, meşe, otsu bitkiler, menekşe, taze gevrek asidi, rezene, tarçın, nane, karabiber, mazı tozu, baharat kokuları ve bitter çikolata gibi damak tadında özel izler bırakan ürünlerle zenginleştiriliyor. Şaraplar Fransız meşe fıçılarında dinlenmeye bırakılıyor. Ortaya çoğu köpüklü farklı lezzetlerde harika şaraplar çıkıyor. Geleneksellik, modernlik ve üretimde yaratıcılık bir arada kullanılıyor. Her biri farklı tasarımlı şişelerde satışa sunuluyor. Cape Town şarapları dünyanın en ünlü Fransız, İtalyan ve İspanya şaraplarıyla rekabet ediyor.

Doğrusu bunları anlatırken içim acıyor. Çünkü elalemin zenginliği beni hiç ilgilendirmiyor. Ben kendi ülkem, kendi memleketimin değerleri ve zenginliği ile ilgileniyorum ve çok önemsiyorum. Bu bağlamda bizim dönemlerde Elazığ'da bir elin parmaklarını geçmeyen sayıdaki fabrikalardan biri olan Elazığ Şarap Fabrikası'nı, Buzbağ Şarabı'nı ve Elazığ'da bağcılığı anımsıyorum. Elazığ Şarap Fabrikası, Türkiye'nin en eski şarap fabrikalarından biridir. Buzbağ Şarabı, Elazığ'ın siyah, etli, sulu, sert, bol aromalı, bol şıralı, iri ve dolgun taneli Öküzgözü üzümünden üretilir.

Salkımları büyük ve göz alıcı Öküzgözü üzümler, Elazığ'ın farklı toprak yapısı ve iklim kuşağında yetişiyor. Bağcılık için çok uygun bir üzüm türü. Kaldı ki bu topraklarda şarap üretiminin tarihçesinin, Hititlere ve Urartulara kadar uzandığı belirtiliyor. Elazığ Şarap Fabrikası özelleştirilmeden önce basından, Elazığ'da üretilen Buzbağ Şarabı'nın, yurtdışına ihraç edildiğini, uluslararası yarışmalarda ödüller aldığını okur, içten içe gururlanırdım. Şimdilerde durum nedir, bilmiyorum!

Umarım, Elazığ'dan eğitilmiş üstün akıllar ve bu işe gönül veren üstün yaratıcı üreticiler çıkar. Gelenekselliği, modernliği ve üretimde yaratıcılığı onlarda birlikte kullanır. Elazığ'da bağcılık gelişir, üretim artar, daha nice fabrikalar açılır. Elazığ üzümü hak ettiği değere kavuşur. Doğal Elazığ orciği ve pestili yine üretilir. Piyasaya sürülür, etkin tanıtımlar yapılır, yurt içi bir yana, yurt dışına bol bol ihraç edilir. Buzbağ Şarabı'nın da farklı tatlarda ve lezzetlerde çeşitli türleri üretilir. Hepsi yurtdışına ihraç edilir. Uluslararası dünya markalarıyla yarışır. Yine ödüller alır. Elazığ şarabı uçurulur, Elazığ kazanır!

Cape Town şarap çiftliklerinde üzüm bağları

BİR ÇINAR DEVRİLDİ

Naşide GÖKBUDAK

Harput, şimdiki adı ile Elâzığ çok kıymetli, yeri doldurulamayacak zatlar yetiştirmiştir. Ziya Çarsancaklı beyefendi, ilk üç arasında sayılacak, şahsında Harput ve İstanbul beyefendiliğini sentez yapmış nadir insanlardan biriydi. Onun asaleti, kültürü, zarafeti ve insani değerlerle beslenmiş kişiliği ne kadar anlatılabilir? Bilmiyorum. Ziya Çarsancaklı anlatılabilir mi ki? Zannetmiyorum. Onu tanımak, onunla kısa da olsa bir sohbet yapabilmiş olmak gerekirdi. Ziya Çarsancaklı, şair, yazar, tarihi bilgisi engin, her şeye rağmen, yani aldığı yaralara rağmen insanlık sevgisine gölge düşmemiş bir zat idi. Ben onunla tanışmak, onunla birkaç defa sohbet etmek fırsatı bulmuş ve mutluluğuna erişmiş, şanslı insanlardan biriyim. SIDIKAHANIM romanını, yani anneannemin hayatını anlattığım romanı yazarken, yaşanmış, tamamen duygusal ama çok derin bir aşktan bahsetmem gerekiyordu. Benim bildiklerim sadece bana anlatılanlardı. Bunu anlatan annem de olsa, yani Sıdika hanımın kızı da olsa hem doğruluğundan tam emin olmam hem de yeterli bilgiye sahip olmam gerekliydi. Orada kaldım. Uzun müddet yazmaya ara verdim. Okuyucularıma gerçek hayat diye tanınmış bir kişi ile yaşanan bu duygusal aşkı tam emin olmadan sunamazdım. Önce kendime sonra da okuyucularıma saygısızlık etmiş olacaktım. Aylarca bana Şair Hacı Hayri bey hakkında bilgi verecek bir kaynak aradım. Ve bir yakınım Ziya Çarsancaklı beyi önerdi. Kendisi ile bu vesile ile tanıştım. Ziya bey kuzeni olduğu Hacı Hayri bey hakkında babası tarafından eski türkçe kaleme alınmış, oldukça kıymetli dökümanlar verdi. Ve bütün sorularıma içtenlikle cevap verdi. Bunları yaparken de öyle mütevazı, öyle içten ve öyle beyefendi idi ki, kendisine hayran olmuştum. Bundan sonra da geçmişe ait Elâzığ ile ilgili bir çok soru sordum. Ziya Çarsancaklı gerçek bir Elâzığ'lıydı ve her konuda bana yardımcı olmaya devam etti. Ziya beyi bana yardım ettiğinden dolayı değil, tabii ki bu konuda ona çok minnettarım. Bu ilk romanımla ben yazarlar sınıfına girdim. Bu sıçrama Muhterem Ziya Çarsancaklı'nın bana bir hediyesiydi. Ama ona hayranlığım yazıma başlarken anlattığım, karizmatik kişiliği, tavan yapmış beyefendiliği ve zarafeti, her hali ile sergilediği asaleti, insana insan olduğunu hissettiren tavrı idi. Ruhu şad olsun. Eminim bu büyük çınarın gölgesinden, benim gibi bir çok insan nefes almış, gölgesinde barınmıştır. Keşke ölüm olmasaydı da daha bir çok insana, insan olmanın erdemlerini o eşsiz zarafeti ile hatırlatsaydı. Ne yazık ki ölüm vardı. Ve ne yazık ki ölüm Çarsancaklı gibi büyük, çok büyük asırlık çınarları da deviriyordu.

Bir çınar devrildi, yine ışıktanbir kapı kapandı
Sadece şehir-i Elaziz'in değil, kültürün kalbi yandı
Asaleti kökü, kültürdü dalları heybetli bir çınardı
Gölgesinden feyz alınan, Ziya Çarsancaklı'ydı adı

Hemen Ziya Çarsancaklı beyefendi'nin ardından içimden geldiği gibi acemice bir dördlük yazdım. Gerçi çok çabalasam da ne şair Ziya Çarsancaklı'nın ne de kuzeni Rahmetli Hacı Hayri bey'in şairlik mertebesine yaklaşamayacağımın farkındayım. Her ikisinin de mekânı cennet olsun.

HARPUT SENFONİSİ

Vahap MUNYAR

FORUM İstanbul Platformu'nun kurucusu **Şeref Özgencil** aradı:

- Harput Senfonisi konseri var, bekliyoruz.

Elazığ Dernekler Konfederasyonu (ELFED) ile Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı kol kola girmiş, Ankara Devlet Opera ve Balesi Şefi **Bujor Hoinic**'in Harput musikisi örneklerini aranje etmesini sağlamıştır. Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası ve İstanbul Devlet Halk Müziği Korusu seslendirecek, Devlet Halk Dansları Grubu "**Çayda Çıra**" yı sergileyecekti.

İş dünyasının Elazıglıları Osman Benzeş, Süleyman Orakçioğlu, Nejdet Ulucan, Elazığ Valisi Murat Zorluoğlu, Belediye Başkanı Mücahit Yanılmaz, ELFED Başkanı Faik İcmeli ve Vakıf Başkanı Mehmet Çağlar ev sahipliği yaptı. Konserin özel konukları arasında Filiz Akın, Sönmez Köksal, Mehmet Açar, Bülent Ersoy, Yavuz Canevi, Taha Akyol, Tefik Altınok vardı.

Çağlar, projeyi anlattı.

- 2013'te ilk kez Elazığ'da kendi şehrinin insanları ile tanışan "Harput Senfonisi" 2014'te Ankaralılarla buluştu. Şimdi de İstanbul'dan tüm Türkiye'ye, dünyaya açılıyor.

Ahçık, Hüseyinik'ten çıktım şehir yoluna, Mamoş, Kar mı yağdı şu Harput'un başına...

Ve Mehmet Şerif Çaça'nın klarneti...

Yüreğinize sağlık...

SELAMLIK KÜLTÜRÜNÜN SON ŞEHZADESİ ZİYA ALP ÇARSANCAKLI

Cahit KOÇ
Ziraat Yük. Müh.

Bu dertle ne hoşum ben,
Hoşum ki serhoşum ben,
HAKK'a hamd ü senalar,
Hem dolu hem boşum ben.

Halimden razıyım ben,
Alnımda yazıyım ben,
Yazmadım, yazan yazdı,
Yazandan razıyım ben.

Çok derin anlamlı bu dörtlüklerin yazarı Sayın Ziya Alp Çarsancaklı, “Gazel Yaprakları” isimli şiir kitabında şöyle yazmış: “3-Nisan-1926 da ELAZIĞ’da doğmuşum. 1963 yılına kadar (37 yıl) ELAZIĞ’da yaşadım. 1963 yılından bu yana İSTANBUL’dayım. Müddet-i mehil ne zamana kadardır, ancak ALLAH (c.c.) bilir. Kayda değer yaşamım yok. Tercüme’i Halimi yaldızlamaya ne malzeme ve ne de gerek var.”

Oysa ki; yakın tarihimize ve Elazığ kültürüne ışık tutan “Hatıralardan Bir Demet – Dert Yumağı”, “Avcılık Ve Atıcılık Hatıraları” gibi çok ilginç ve değerli iki eser ile “Gazel Yaprakları”, “Kaleden Yürek Sesim”, “Üç Kuşaktan Kültür Parkım”, “Divanda Divit Kalem” ve “Gülşen-i Şuara” isimli beş adet şiir kitabının yazarı olmasının dışında, ileri yaşına rağmen sürekli olarak üreten Tasavvuf Ehli, yaşayan bir kültür ve tarih hazinesi, “FAKİRİ” mahlasıyla şiir yazan, “Selamlık Kültürü” ile babasının rahle-i tedrisinde yetişmiş, bu kültürün son temsilcisi ve “SON ŞEHZADESİ” olan koca bir çınardır O.

Ziya Alp Çarsancaklı
Elazığ – 1944

Kendi şiirlerinde kullandığı imla, kendisinin dikkate değer bir özelliği olduğu için, şiirlerini buraya yazıldığı gibi aynen alıyorum. Ziya Alp Çarsancaklı, kendini şu mısralarla anlatır:

BEN NEYİM ?

Hem yetim, hem öksüzüm   Çözemedim, şoktayım
Yeşersem de köksüzüm   Hem varda, hem yoktayım
Yel vurdu, sel götürdü   İbare-i manada
Cesetsiz, sade öz'üm   Mısra sonu noktayım.

N' OLDUM

Nar idim ayva oldum
Yâr idim ağyar oldum
Yetmiş sekiz dilime
Bölünüp hayf'a oldum

Ziya Alp Çarsancaklı (Fakiri) 2003-İstanbul

“BEN BUYUM İŞTE”

Dostu yok Türk'ün dostu, böyle dost olmaz olsun
Göğsümde ki gül taze, O'nların gülü solsun
Ülkümün ırmağıyla bizim testimiz dolsun
TURANDAN GELEN SESİM, SONSUZUM BU GİDİŞTE
TANRI TÜRKÜ KORUSUN, İŞTE BEN BUYUM İŞTE...

ADIM ZİYA
YOKTUR RİYA
ŞAHİDİMDİR
OL KİBRİYA

BUYUM

Hem Sünni, hem Alevi, Bektaşî meşrebim ben
Tarik Nakşibendi, rah-ı Kadiriyim ben
Dört kitabı HAKK bilip bende-i KUR'AN olan
AL-İ ABA'YA KÖLE, RESULE ÜMMETİM BEN

10 Muharrem 1943 (Fakiri)

“FAKİRİ”

Zümre-i aşıkân'la yeri göğü taradı
Vusul-u maksud için dertte dermen aradı
Gizemli bir hazine bulup ele yaradı
Bildiğini bilen bir bilmeyendir FAKİRİ

Mevlâna misal dönüp huzura el bağladı
Bir nağme-i berceste olup yürek dağladı
Lem-yezel'e huu deyip, seydasıyla çağladı
Seda-yı bezm-i elest siddikidir FAKİRİ

Girdi nurlu ocağa alev alev kül oldu
Savruldu bir nefesle yıldızlara tül oldu
Damla damla dökülüp bir Serap-ı sel oldu
Bab-ı Seyda-yı Pakiş zembemidir FAKİRİ

“KABİR TAŞIMA”

Herkese minnet etmem, zorla olmaz Fatiha,
İçte iman taşıyan, okur RIZA'EN LİLLAH,
Rehberim KUR'AN benim, ŞAFİİM RESULULLAH,
İki cihanda oldu daim MELCEİM ALLAH.

Tercüme’i hali konusunda söyledikleri de, kendini aşmış alçak gönüllü kişiliğinin göstergesidir. Yu-karıda sunduklarım bu görüşümün açık kanıtlarıdır. Babası **Bedri Çarsancaklı’nın “Selamlık”**da yazıp, bir tepsi içinde hizmetçiyle oğlu Ziya Bey’in “**Harem**” deki odasına gönderdiği şiire on beş dakika sonra aynı tepsi içinde verilen cevaba bakınız:

Bülbül figan eyler gül har olunca
Virandır gülistan çiçek solunca
Benim de elemle gönlüm dolunca
Ağlarım çiçeğe hazan olunca

BEDRİ ÇRS. 16.12.1953 Saat: 20.30

BÜLBÜL

Bülbüller şakraktır bahar gelince,
Goncayı hüznüyle Şebnem delince,
Sevdası bir demdir, gelip geçince,
Gâh açar, gâh solar hep bahtım gibi.

Baharı gülşende Bülbül görünce,
Laleye, Sümbüle yüzün sürünce
Yeşil yuvasını kasvet düürünce,
Gâh uçar, gâh düşer, hep gönlüm gibi.

İçlidir, içini açamayınca,
Naledir bestesi, saçamayınca,
Usanır, Maşuka varamayınca,
Gâh ağlar, gâh güler, hep ömrüm gibi.

ZİYA A. ÇRS. 16.12.1953 Saat: 20.45

Tasavvuf Ehli olduğuna gelince: Bu konuda çok sayıda kitaba sığacak kadar yazdıklarını okumaya doyamaz insan. Yukarıdaki iki dördlüğe ek olarak, bazı şiirlerinden seçtiğim birkaç dördlüğü kısaca örnek vermekle yetinebilirim ancak.

HOŞUM BU DERTLE BEN

Süzülür necm-i ZİYA’dan NUR’lu bir iz’ki silinmez

Paklar küsufü yüreği, ne hikmettir’ki bilinmez,

Yerim çiğirimder Gıdam, içirim GÖZ YAŞIMDIR SUU,
Dönerim AŞK-U MUHABBETLE, Çağlar inlerim HUU,

Kul kapında, etme YA RABB cüda, HOŞUM BU DERTLE BEN,

VERENDE SEN, derende SEN, SENSİN her hale deva SEN...

...Olur PA’yı RESUL’e hâk, kılmak için vuslat-ı HAK

Bin kalbi tek yürekte yük edinen seydama bak ...

31-5-1995 İstanbul (Fakiri)

YA RABB (2)

... Bir damla göz yaşına ah ile titrer felekler

Tâ’ki olsun tevbe-i nasuh ile say emekler

Sahib-i mevcudatsın sen, aşıklar halas bekler

Sığındım Şefaat’ı Mustafa’yla sana Ya Rabb ...

... Kıl hidayet, kıl merhamet Havva Adem hakk için

Sence malûm adedi tüm Nebi Resûl hakk için

Al dergâhı ilâhine hem Muhammed hakk için

Sığındım Şefaat’ı Mustafa’yla sana Ya Rabb ...

17- Kasım 2000 (Fakiri)

YA RABB (3)

... Sen Allah'sın, bense kulum
Beden turab, sade ruhum
Hem ummanım, hem de Nuh'um
Pusulatsız koyma Ya Rabb ! ...

...Ziya Kulun el açıpdur
İblis şerrinden kaçupdur
İmdât feryadın saçupdur
Medet kıl, Ya Şafi Ya Rabb...

Z.Ç. (Fakiri) 2004 İstanbul

YA ŞAFİ

... Cümle mahlûkat nebatat secdeye gitmektedir
Tüm ecsam-ı mükevvenat hamd-ü şükr etmektedir
Her zerre insicamla görevde seyr etmekte
Alem-i melâkût dahi şahadet etmektedir
İzindeyiz peşindeyiz elindeyiz ya Şafi
Havz-ı kevserinden bize bir avuç su ver kâfi ...

Z.Ç. 1995 İstanbul

“ ŞÜKÜR ELHAMDÜLİLLAH “

Zat-ı eczası turab olarak can bulmuş ten
Döner aslında bir gün, turab olur bu beden
Yoke dip var'a alır, var'ı yoktan var eden
O'na ubudiyetle ŞÜKÜR ELHAMDÜLİLLAH

Kendimden çok öteye geçip gittim bu gece
Tasavvuf havuzuna dalıp çimdim bu gece
Mest olup iksirinden içtim, içtim bu gece
Bezm-i dosta mülhakım, ŞÜKÜR ELHAMDÜLİLLAH

(Fakiri)

NAAT-I ŞERİF (EFENDİM S.A.V.)

Bezm-i elest'te “BELİ” yle Şah-ı Evrahsın EFENDİM
HABİBULLÂH Ahmed-i Mahmud U MUSTAFA'sın EFENDİM
Tekevün'l Alâm'a tebşir-i Rahmansın ki şeksiz
Şafiül ezel ve ebed RESULLÂHSIN EFENDİM.
... Nefha-i RESULDAN Bilhamd, Cihan can buldu EFENDİM

Taşan cihandan fezaya, Sema şan buldu EFENDİM

FAKİRİ zerre-i şuleden ZİYA'dar oldu şeksiz

Miskal-ı hâki pa'yinle tesmiye olduk EFENDİM...

Ziya Alp Çarsancaklı (Fakiri)

AŞKULLAH İÇİN YAN DÖN

Tarümar dil-i gülistan ne bu hale i gonca gül
Na'be mevsim gazel ile oldum çileli bülbül
Dönsün kendi çerağında sekr-i pervane gönül
Düşmemişken çiğ çemene aşkullâh için yan dön ...

Z.Ç. (Fakiri) 2000 İstanbul

Ziya Bey, Harput için birbirinden güzel çok sayıda şiir yazmıştır. Bu şiirlerin en güzellerinden biri de, otuz dört adet dördlükten oluşan ve 2000 yılında İstanbul'da vatan hasretiyle yazmış olduğu “GAKKOŞLAR DİYARI” şiiridir. Bu şiir, eski Harput'un sosyal yaşamını ve tüm kültürünü buluruz. Zaten diğer şiirlerinin bir çoğunda da Harput'a ve Elazığ'a olan özlemini ve yöremizin yaşam tarzını ve kültürünü her fırsatta özellikle dile getirmiş ve mısralarına dökmüştür.

GAKKOŞLAR DİYARI

Harput Sancağı ki ilim yeriydi
Hakk'la bütünleşmiş çoğu veliydi
Bilmeyen ya amâ ya da deliydi
Seyreyle özümde aynayı gakkoş

Ser verir sır vermez erler eriydi
Fakirin zenginin gönlü diriydi.
Her kanın başı konser yeriydi
Düşüne hasretim sende mi gakkoş

... Ne hoştu Kôğeng'in çeşme gölleri
Hayriye Ahmet'in sevda gülleri
Dilden dile akan türkü yelleri
Ezelden ebede esecek gakkoş...

...Yerler mühürlenip akşam olsada
Çağam yeter diye anam kızsada
Mozik çevirirdik karşı arsada
Körebem kaybolmuş gören kim gakkoş ...

Z.Ç. (Fakiri) 2000 İstanbul

“ HARPOT' UM ”

Kartal gibi konmuştu kayaların başına
İz bıraktı çırnağın, her asırda taşına
Azıcık tuz katsaydın ekmeğine aşına
Girmezdi baykuşlar kaderine HARPOT 'UM ...

... Tutmadı uyku yıllar, kederinden HARPOT' UM
Kaldın bakes, bigümân, eleminden HARPOT' UM
SÜRDÜ BAYKUŞU AHFAD kaderinden HARPOT' UM
Gün oldu, devran döndü, yüzün gülsün HARPOT' UM ...

... Hasret düşlerde kaldı, şifası var yarada
Sen orada, biz burada, manen hep bir arada
Fersahlar kaç gider ? Hafif kalır darada
Yoruldu selef gibi, BENİ DE AL HARPOT'UM
SANCAĞIN DALGASIYLA BENİ DE SAR HARPOT'UM.

Z.Ç. (Fakiri)

“ HARPOT'UM “

Duysunlar duymayanlar,
Uysunlar uymayanlar
Bilmem, davet mi bekler ?
Hasrete doymayanlar

Biz düşürdük bu hale
Her nefesinde nâle
Ağlarken biz gülerdik
Döndürdük piyale

Nuş-i şarabım sensin
Dil-i harabım sensin
Ruz-u şeb her anımda
Derd ü melâlüm sensin

Z.Ç. (Fakiri)

“HARPUT MUSUN“

Yıldız böceği gecede   Gül yaprağı gonca teni   İlham şebnemi şafakta
Ay fısıldar her hecede   Kar delenim vurdu beni   Bülbül avazı afak'ta
Damla damla Aşk Ece de   Neden sevdim bunca seni   Sermest-i ZİYA ayakta
Bilmem ki sen HARPUT musun   Bilmem ki sen HARPUT musun   Bilmem ki sen HARPUT musun
Ziya Alp Çarsancaklı (Fakiri) 2004 İstanbul

YETER SEN GÜL HARPUT'UM

Sinemde bülbüller gülün hâr eder   Geçti hasretinle ömrü şebabım
Şakıdıkça viran ah ü zar eder   Gurbet ellerinde bikes serabım
Yoldadır ahfadın birgün şad eder   Dün gibi bu gün de mestü harabım
Ağlayım ben, yeter sen gül Harput'um.   Ağlayım ben, yeter sen gül Harput'um.
Z. Ç. 2003 İstanbul

“ VİRAN HARPUT “

Evim, eğişim, Carıd'ım, Üsgüre'den kevgire dek
Aldı Felek, tecellimdür, Bana hisse Maşa geli,
Bağlar Hoban, Gazel dökmüş, Şu buzluğun gıkkılığı
Nisan demi, Gülan demi, Her saati Gış'a geli,
Buzağılar, şüşekler hep hayalet misali cılız
Hıra gelmiş şu gıdikler, gındırlani tuşa geli,
Gölün demegi tihanmış, Su yerine irin ahi,
Nazlı ceylanlar yerine, Yılan, Çayan Nuş'a geli,
Protlarda Kolejlerden düşen taşlar tepe olmuş
Zurba, Zurba Kırlangıçlar, Karga, Keklik uça geli.
Sarahatun, Cemşit hamam, Dede çınar, Üç komşu var,
Sağı enkaz, Solu mezar, Üstü ise boşa geli,
Ke Gız yeter, densüz, densüz, horata'dan bir şey çıkmaz
Gakkoşun'la el el ever, gün doğmadan ahşam geli.
Uzun Hasan denen Zatin Otağında Tosbağalar,
Gurgurik'ler , Kurbağalar, Baykuşlar hep coşa geli,
Yarım HARPUT; Ciğergahım, ağlama SENSİN DERGÂHİM,
İçi, Özü Vefa dolu, İşte Ahfad Koşa geli.

Z.Ç. 1963 İstanbul

Ayrıca, Sayın Ziya Alp Çarsancaklı: Harput'un ünlü şairi **Hacı Hayri Bey'in** yeğeni ve Elazığ'da “**Aruz Vezni**”nin son temsilcilerinden olan Şair **Bedri Kulu Çarsancaklı'nın** ortanca oğlu olup, babası ve dayısı gibi Harput Edebiyatına, Kültürüne, Folkloruna, Müziğine ve Sporuna çok değerli katkılarda bulunmuş, bir kişidir. Gerek kendisinin gerekse rahmetli babasının bir çok şiiri, yıllardan beridir Harput Müziğinde güftedir.

Atıcılık Sporunda; 1957 ve 1963 yıllarında Manisa'da yapılan yarışmalara Elazığ Gurup Bi-rincisi olarak katılmış, Türkiye rekoru kırarak Elazığ'a bir Türkiye Şampiyonluğu ile bir de Türkiye ikincil-iği kazandırmış, T.C.Atıcılık Federasyonu tarafından "Birincilik Şildi", "Mükafat Diploması" ve "Gümüş Tabak" ile ödüllendirilmiştir. Ziya Bey'in bir başka özelliği ise, bir vakitler Elazığ'ın en şık giyinen iki erkeğinden biri oluşudur. Bu şıklığı doksanıncı yaşında bile sürmektedir.

Ziya Alp Çarsancaklı
İstanbul – 1956

DİVAN'A HASRET

Kalan mevrusu pederdi bize divan'dan bu feryad
Buzda iz süren mahir-i şuara'ya canım kurban...

...Aruz vezin kalmadı gaf yapmaktan artık kafiye
Şiir gitti şair yitti edep de kriz de kurban...

...Divan'ı katl-e cüret eden mecnun ve meczuplar var
Şafak Akl-ı Selimindir karartma ruhunu kurban

Tümen tümen Lâf-ı güzaf-la ne hallettin ki ZİYA
Mana-i münif'e vakıf meçhul arifana kurban

Z.Ç. 2002

YALAN DÜNYA

" Felsefe-i Seyr-i Hayat "

Ruhum, Canım, Yar-ı vefakârım gitti neyleyim ?
Dağ-ı derunuma neşter vuran yazmış, böyleyim
Kimi kime, kimden nasıl bilmem şevkâ eyleyim ?
Söndü hülyam, çöktü Dünyam, bir yalan viraneyim...

Z.Ç. (Fakiri)

BU GECE

Bastığın yer bulutlarda iz olmuş
Keysuların mâhcemale sis olmuş
Leyli, Leylâm mecnun ile söz olmuş
Bülbül Gülde dem bulaydı BU GECE

... Gül koklayam diken batsın elime
Nefes, nefes damla düşsün dilime
Sarmaş dolaş Gonca dalı belime
Bülbül Gülde dem bulaydı BU GECE.

Z.Ç. (Fakiri)

BÜLBÜL ÖTMEZ

Bülbül ötmez bu dağda, Gonca lal Bülbül ötmez,
Yanar gönül KÖZ olur, KOR olur duman tütmez,
Gölge düşer HAR olur, bu Dağda sürü gütmmez,
Yanar gönül KÖZ olur, KOR olur duman tütmez,

Z.Ç. (Fakiri) 1981 İstanbul

BİR BAKIŞLA YAKTIĞIN

Bir bakışla yaktığın, kül ettiğin Harabeyim
Eski mihnehanen'in enkazına gel, A'Beyim,
Tarumar eylediğin, kırık Ney, dökük Mey'im,
Eski mihnehanen'in enkazına gel, A'Beyim,

Z.Ç. (Fakiri) 1980 İstanbul

GÜLLE BÜLBÜL ESKİDİ

Her Çiçekten Bal almış, Biz Petekten taşarız,
GÜLLE BÜLBÜL ESKİDİ, Şarkılarda Biz varız,
Gönlümüz renk Deryası, Orda yelken açarız,
GÜLLE BÜLBÜL ESKİDİ, Şarkılarda Biz varız,

Z.Ç. (Fakiri) 1981 İstanbul

GAZEL

(Uşşak Makamında Bestelenmiştir)

Her Şeb ü seherde nuş edelim faslı hazandır
Vuslat-ı Bülbül'i cananla mest olduğum andır
Alev-i hicriyle pervane missal yanıp dönmek
Sıtk-ı sevdası aşıkın, maşuka vefadandır.

Bade ile sermest-i pür neşveyab olma gönül
Hercai meşreb olup her goncaya kanma gönül
Devasızdır derd-i sevda, başına sarma gönül
Bir Leyla'ya Mecnun old a, hab-ı leyal var mı gör.

Z.Ç. (Fakiri)

MÜSTEZAD

(2011 yılında Ziya Bey için Elazığ'da düzenlenen gecede ilk kez Nihat Kazazoğlu tarafından okunmuştur.)

Ben gibi sen de felek durmadan yanarak dön
Dil-i perişanıma hele bir bak da utan
...Değişmez böyle gelmiş, böyle gider bu âlem
Gam çekme Ziya, çilenin encamı bayramdır

- Muratz almadanm sön
- Etme gülererek ta'n ...
- Takdirdeki kalem
- Taktir- i RAHMANDIR.

Z.Ç. (Fakiri)

MAYA

Hicran oku burda sinem dađlarken,
Kara gözlüm benden uzak, ağlarken,
Kahbe felek, yolum, kolum bađlarken,
Bülbül hasta, güller yasta, ağlarım.

Z.Ç. 1953 - Elazığ

MANİ

Duymaz dürtümü felek
Örtmez örtümü felek
Söndürdüğü ocaklar
Bilmem tutu mü felek

Z.Ç. (Fakiri) 2002 İstanbul

KESİK MANİLER

Dert benden, dert benden
Keder benden, dert benden,
T abiplere kul oldum,
Yüz çevirmez Dert Benden.

Z.Ç. 1951- Elazığ

Dilendim, dilendim,
Dilencendim dilendim,
Çaldın aşkı benden,
Senden sevda dilendim.

Z.Ç. 1951- Elazığ

Bülbül ötmez, Bülbül ötmez,
Gonca lal, Bülbül ötmez,
Çile, Gülşene düştü,
Göç etti, Bülbül ötmez.

Z.Ç. 1948 - Elazığ

Gül dalına, Gül dalına,
Konsaydı Gül dalına,
O' Yar Bülbül, Gönül gül
Konduram gül dalına.

Z.Ç. 1948 - Elazığ

Yara var, Yar'a var,
Gülmez Gönül, Yara var,
Yalvarma Tabiplere,
Şu Vefasız Yar'a var.

Z.Ç. 1948 - Elazığ

Harput müziğinde; Kürdi ve Bağrıyanık güfteleri **Manilerden (Tam Mani)**, Şirvan- Elezber- Hoyrat- Kesik Hoyrat ve Versah güfteleri ise **Kesik Manilerden** oluşur. Ziya Bey'in bu özellikleri taşıyan yukarıdaki dörtlükleri de bu şekillerde okunmaktadır.

Bunların dışında Sayın Ziya Alp Çarsancaklı: Mensubu olduğu Çarsancak Ailesi'nin tüm maddi ve manevi kültürel değerlerini, gelenek ve göreneklerini nefsinde toplamış, ailenin genç kuşaklarınca daima örnek alınan, gençliğinden beri alçak gönüllü, nazik, sevecen, hoşgörülü, yardımsever, doğal ve saygın kişiliği ile çevresinde daima çok sevilip sayılan, asırlık geçmişimizden günümüze ulaşan **"Kültür Abidesi ve Edep Timsali Bir Elazığ Beyefendisi"** dir.

"O KİŞİYE NASİHAT"

Gâh iki gâh üç olur otururken
Ayağı dönüyor gâh sırtı, yüzü fırlıdak gibi
Sanki çivi var altında, rahatsız bayağı
Şakıyor dili amma, heyhat yitik adabı .

Bir fidan ki edebiyat, kökeni edeb'tir
Çürümüş ise edeb, neyleyim iyatını
Zahir, yitkin resmini verense bedendir
Cesetsiz ruh bulur mu pazarda fiyatını ?

Z.Ç. (Fakir)

"HAL VE GEREK"

Elzemdir her halû'kârda Tevazuyla samimiyet
Çün vasfı bu İnsanlığın, Özde ve Sözde ciddiyet

Heyhat ki bu terazinin şaştı şirazesi eyvâh
Fırladı mana keffeden, önem kazandı maddiyat...

Z.Ç. (Fakiri)

MÜŞTEREK NEFES'TEKİ SES

Başarıda gizemli öz, dirayetdeki takattır
Yüce edeple tevazu büyüklerde dad-ı HAKK'tır
Mevki, mansıp fani vücutla yok olur,kalan ancak
Nurlu izdeki eserle, dostla telkin-i salattır...

Z.Ç. (Fakiri)

“ENİN-İ NEDAMET“

Çok sevildim amma heyhat, sevmesini bilmedim
Çaydan çaya, taştan taşa çarpıldım hiç dinmedim
Bir hercai mecnun olup yıldızları dolaştım
Ne güldüm, ne ağlayanın göz yaşını silmedim.

Z.Ç. (Fakiri)

Sayın Ziya Alp Çarsancaklı hakkında; gerek bu dergide gerekse Elazığ Basınında çok yazıldı, yerel televizyonlarda çok sayıda programlar, oturumlar ve röportajlar gerçekleştirildi, anma geceleri ve kültürel amaçlı toplantılar ve paneller düzenlendi, şairler tarafından kendisi için çok sayıda şiir yazıldı.

Daha önceki sayılarımızda; kendileri hakkında yazmaya çabaladığım Elazığ'ımızın yetiştirdiği çok değerli büyüklerimiz gibi Sayın Ziya Alp Çarsancaklı da, bu derginin sayfalarına sığmaz. Bu bakımdan daha fazla söze gerek yok. En doğru olanı O'nu, dert ortağı yıllanmış emektar daktilosuyla doksanıncı yaşında hasta yatağında yazıp bana lütfettiği en son şiiri ile noktasına virgülüne dokunmadan kendi dilinden sizlere anlatmaktır sanırım:

“TAKVİMİN SON YAPRAĞI : FREKANS - 90

Evdekilerden sayılırdı, avlumuzdaki tek fidan
Yüreğimde bitmişti sanki O Bendim,
Her sabah yeni doğan Güneşi, Geceleri Mehtabı
Çiseleyen yağmuru, nizasız paylaşırdık,
Süreci belirsiz yollarda, günleri saymazdık,
Yürüdük, büyüdük sayısı meçhul yıllara,
He çabuk eskimiş TAKVİM ?
Saçlarıma Kar, Onunsa kırağı yağmış,

Ziya Alp Çarsancaklı
Elazığ - 2011

Dallar uzamış boyunu aşmış
Konuyor Beni uyandıran Kuşlar,
İşte bu kaçınıcı Mevsim ? Gene geldi İLKBAHAR,
Önce Tomurcuk, sonar elvan çiçekler
Emeklerimizdeki hülyamı Bana verecekler.
Zaman Mevsimlerle akarak getirdi SONBAHARI
İkramını yeşil yapraklar arasından cömertçe
Sundu "ÖMRÜMÜN BADEM AĞACI,
Heyhat ki ... keşke olsaydı yalan
Sedef kabuğa bürünmüş, görüntü şahane
Ammaa ..
Sedekten çıkan iç AĞU gibi ACI
Ne yazık ki çok geç ANLADIM, ANLAMADIĞIMI
GERÇEKMiŞ GİBİ GERÇEKLERE ALDANDIĞIMI
N'olurdu, keşke masal olsaydı,
Ne Ben gibi SAF'lar çekerdi ACI
Ne de BADEM AĞACI verirdi BAR'INI AĞU GİBİ ACI,
Sonu ... İlkinden bilmek lazım mı? .
TAKVİMDEN SON YAPRAĞIN KOPARILIŞI
OLUYORMUŞ YALANIN GERÇEKLERE AKIŞI
İŞTE 90 NINCI FREKANSTA Kİ KISIK SES
UMARIM ULAŞIR AHFADA BU SON NEFES:

(1)

Fersiz düştü gözüm, uykuya düşman
Her Gece Doksan yıl yaşarım gayri
Ağrılar ince saz, Konser misali
Yıl olmuş geceler bitmiyor gayrı .

(2)

Deri inceliş de zara dönüşmüş
Röntgene lüzum yok, görünür gayri
Batmasın eline Kemikler DOKTOR
Layık-ı Kadavra, canlıyım gayrı .

(3)

Göründü Tünelin ucunda ışık
İki NUR damlası alнімda gayrı
Belirdi, Davet-I KİBRİYADIR bu
Sefer, ŞEFAAT-I RESUL' A gayrı.

(4)

Dosta doğru şitap eylerken, sözüm
ŞEHADET' DİR .. Size elveda gayrı
Ardımca Hüsn ü yad ile FATİHA
Gönderip Ruhumu şad edin gayrı .

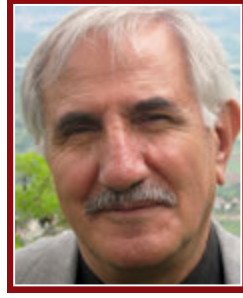
(5)

FİRDEVŞ'te alınır ahval-ı iyal
Direkle tellere gerek yok gayrı
Erişir İZNİLLÂH Himmeti Evrah
Pınarın menbaı görülmez gayrı.

Ziya Çarsancaklı (Fakiri) 15 - Eylül – 2015

Çok değerli hemşehrimiz ve aile büyüğüm Sayın Ziya Alp Çarsancaklı Beyefendi; ne care ki ben bu yazıyı bitirdikten bir saat onra 09.12.2015 günü saat: 02.00 da Hakkın rahmetine erdi. Nur içinde yatsın. Kendisine Yüce Tanrı'dan rahmet, kalanlarına başsağlığı diliyorum.

ELAZIĞ'I İSTANBUL'DA YAŞAMAK

Hadi ÖNAL

Padişahlar şehri, şehirler padişahı İstanbul'da yaşayan hemşerilerimizin yürek çağrısına cevap vermemek olmazdı. Elazığ Dernekler Federasyonu(ELFED), kültürün ve şiirin şehri Elazığ'a Türk Halk Müziği dalında yeni eserler kazandırmak amacıyla düzenlediği Harput-Elazığ konulu beste yarışması ödül törenine katılmak üzere yine yollardayız. Gönüller güzelliklere kapı aralayınca mesafelerin hükmü kalmıyor. İstanbul'da Maltepe Elazıglılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu üyesi Gürbüz Özdemir karşıladı bizi.

ELFED, İstanbul'daki Elazıglılara; "birlikte varız" diyen, Elazığ'ı, Elazığ dışında yaşamaya ve yaşatmaya çalışan dernekleri bünyesinde toplayan bir kuruluş. Yaptığı çalışmalarla göz doyurmaya, gönül fethetmeye devam ediyor. Bu çerçevede nicelik ve nitelik açısından Türk müziğinde ayrı bir yere ve konuma sahip Harput-Elazığ müziğine yeni eserler kazandırmak amacıyla düzenlediği **Harput-Elazığ ve Kültürü Konulu Beste Yarışması Ödül Töreni ve Konseri**, 12 Kasım 2015 tarihinde İstanbul-Üsküdar Bağlarbaşı Kültür ve Kongre Merkezi'nde gerçekleşti. Salon tıklım tıklım doluydu. Kimler yoktu ki: Eski İç İşleri Bakanı Mehmet Açar, İstanbul milletvekilleri Mustafa Ataş, Ali Özcan, Elazığ milletvekili Metin Bulut oradaydı. İstanbul Vali Yardımcıları; Haluk Nadir ve Faruk Eraslan, Üsküdar Kaymakamı Mustafa Güler, Çerkezköy Kaymakamı Metin Kubilay, Başsavcı Turan Çolakkadı, Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Ahmet Cüneyt Yılmaz, Karayolları Bölge Müdürü İbrahim Halil Akgündüz... Türk Ocağı Başkanı Dr. Cezmi Bayram, Üsküdar Belediye Başkanı Hilmi Türkmen, Sivrice Belediye Başkanı Ebubekir İrmak, Ömer Balıbey, Final Okulları Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim Taşel, dernek başkan ve temsilcileri, misafirler ve elbette hasretin özlemin sesine koşan,

yüreği Elazığ sevdası ile çarpan galkolar, baş tacı bacılar...

ELFED Yönetim Kurulu Başkanı Faik İçmeli yaptığı açış konuşmasında; **"kimliğini taşıdığımız, iftihar ettiğimiz bu günkü Elazığ şehri, tarihi sırtında taşıyan bin yıllık Harput şehrinin mirasçısı olarak; insanıyla, kültürüyle, sanatıyla öne çıkan kadim bir şehir, potansiyeli olan bir merkezdir. Bu şehre yeni değerler katmak zorundayız."**, dedi. Yapılan çalışmalarla geçmişle bugün, bugünle gelecek arasında köprüler kurulduğunu vurgulayan İçmeli, özellikle kültür-sanat öncülüğünde Elazığ'a hizmet etmenin onurunu ve mutluluğunu yaşadıklarını belirtti. Konuşmasını; kendilerini böylesi büyük bir organizasyonu gerçekleştirmesine yalnız bırakmayan, doğrudan katılım ve katkı sunan, omuz vererek destek olanlara kalbi teşekkürlerini ileterek sonlandırdı.

ELFED Kültür Danışmanı Salih Turhan da yaptığı konuşmasında müzik alanında bu çalışmanın Türkiye'de bir ilk olduğunu; çalışma ile Elazığ musikisine elli eser kazandırdıklarını ifade etti.

Konuşmaların ardından ödül törenine geçildi. Yarışmada birinciliğe layık eser bulunamamıştı. 2.'lik ödülünü söz ve bestesi Arif Çelik'e ait **"Sen Harput De Ben Elazığ"** adlı eser almıştı. Söz ve bestesi Veysel Aydın'a ait **"Harput Güzeli"**; söz ve bestesi Aşık Mürsel Sinan Uğursu'ya ait **"Canım Gözüm Elazığ"**; söz şair Ali Akbaş, beste Mehmet Üçer'e ait **"Elazığ Aziz Şehir"**; söz ve bestesi Fuat Kürkçüoğlu'na ait **"Elazığ Üstü Harput"** adlı eserler üçüncülük ödülüne layık görülmüşlerdi. Söz ve beste: İtri İmanlı'ya ait **"Şu Harput'un Dağı Taşı"**, söz ve beste: Zeynep Göknur Yıldız'a ait **"Harput'um"** yine söz ve bestesi Doğan Sever'e ait; **"Çıktım Gülmez Tepesine"** adlı eserler de mansiyonla ödüllendirilmişti.

Ödül töreninin ardından sıra eserlerin icrasındaydı. Fırat TV, Kanal23 ile TRT Müzik'in çekimini yaptığı program, TRT Sanatçısı Ali Gürlü'nün nefis sunumu; Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Korosu'nun sazları eşliğinde koro şefi Uğur Kaya'nın yönetiminde gerçekleştirildi. Aşkın, sevginin, firkatin, özlemin, hüznün, acının, vuslatın, sevincin duygu ummanında kaynatarak olgunlaştırdığı sözün özü şiir, usta ellerde notaya dökülünce bir başka uzuyordu gönüllere. Derece alan eserler ses sanatçıları; Ender Bakır, Mehmet Üçer, Adile Kurt Karatepe, Hasan Öztürk, Aşık Mürsel Sinan, Mehmet Demirbağ, Rahmi İbicek, Gürkan Soran tarafından seslendirdi.

Sözün billurlaştığı, sesin elmaslaşarak yüreklerin bam teline uzandığı bu vuslat gecesine katılan Selahattin Alpay, güftesi Fikret Dikmen'e bestesi kendisine ait; **"Gakgoşlar Diyarı Elazığ Şehri"** adlı eserini okudu. Fatih Kısaparmak, güfte ve bestesi kendisine ait **"Harput Misali"** adını verdiği eseri ile sahne aldı. İzzet Altınmeşe, Elazığ için bestelediği; **"Elazığ'da Can Güzel"** adlı eserinin ardından **"Maden Dağı Dumandır"** türküsü ile dinleyenleri coşturdu. Salih Turhan, sözü Mithat Yılmaz'a bestesi kendisine ait olan; **"Sivrice Ne Güzelsin"** adlı eserini okudu. Zülfü Demirtaş, sözü F. Nafiz Gürakar'a bestesi Uğur Kaya'ya ait; **"Elazığ"** türküsünü ile dinleyenlerini selamladı. Adnan Çilesiz, sözleri Ali Akbaş'a bestesi İhsan Öztürk'e ait; **"İssiz Yurt"** adlı eseri seslendirdi. Turgay Çoşkun, sözleri ve bestesi babası Fikret Çoşkun'a ait **"Gönlümün Güvercini"** adlı eseri okudu. Bakır Karadağlı sözleri F. Kürkçüoğlu'na bestesi kendisine ait **"Yıgıncı'den Çıktım"** adlı eserini seslendirdi.

Gece muhteşem, gönüller hoştu.

Bizler, bu vuslat gecesinde bir yandan böylesi bir büyük güzelliğe imza atanlara alkışlarımızla kalbi şükranlarımızı ifade ederken bir yandan da türkülerin kanatlarına tutunarak yücelere havalanan gönül kuşlarımızla birlikte uçtuk, uçtuk... Kimimiz Harput'ta Kayabaşı'na, kimimiz Harput kalesine konduk; konduk da orada giderdik Elazığ sevdamızı. Kimimiz de Maden Dağı'na, Hazarbabaya, Keban'a, Palu Kalesine, Karakoçan'a, Baskil'in kaysı bahçelerine, Ak topraklı Ağın'a, Kovancılara, Alacakaya'ya, Arıcak'a uzandık.

Millet olmanın ana unsurlarından birisi de şüphesiz ki türkülerimizdir. Bizi, biz yapan, biri birimize bağlayan, birlikteliğimizi sağlayan yürek sesimiz olan türkülerimizle yaşamak ve onları yaşatmak ne güzel... Türkülere yeni değerler katarak yüceltmeye çalışmak ne ulvi bir görev...

Ankara Kültür ve Tanıtma Vakfı'nın bir hayali hakikate dönüştürerek Harput musikisini alışılmışın ötesinde çok sesli senfonik olarak dile getiren **"Harput Senfonisi"** ardından yine aynı vakfın **"Elazığ-Urfa-Kerkük-Bakü kültür ve Sanat Buluşması"** ve bu gün Elazığ'ı, Elazığ dışında yaşamaya ve yaşatmaya çalışan dernekleri bünyesinde toplayan Elazığ Dernekler Federasyonu'nun gerçekleştirdiği; **"Harput-Elazığ ve Kültürü Konulu Beste Yarışması..."**

Teşekkür yetmez böylesi büyük ve anlamlı görevi yüklenenlere. Şükran yetersiz kalır böylesi güzelliklerle gönlümüze seslenenlere. Elazığ'ımızı İstanbul'da, Ankara'da ve diğer illerde yaşayan, yaşatan gönül ve kültür dostlarına olan minnettarlığımızı anlatmak için kelimeler öylesine kifayetsiz ki...

Ne diyelim; iyi ki o kocaman sevgi dolu yüreğinizle varsınız. Allah, cümlelizden razı olsun. Hasret ve özlemlerin daha büyük vuslatlarda dindirilmesi dileği ile...

ELAZIĞ'DA KENTSEL DÖNÜŞÜM

Öner DEMİREL

*Orman Yüksek Mühendisi
İşletme Ekonomisi Uzmanı*

Ülkemizde bütün kentlerde bir kentsel dönüşüm rüzgarı esmektedir. Kentsel dönüşüm adına 3-5 katlı binalar yıkılıp yerine 10-15 katlı binalar dikilmektedir. Yeni binaların yolu, suyu, elektriği, kanalizasyonu, yeşil alanı, otoparkı, oturanların dolaşım hava alacakları alanlar göz önünde bulundurulmamakta olup, yapsatçılara rant kapısı açılmış durumdadır.

Doğal olarak kentimiz Elazığ da bu rüzgardan nasibini alacaktır. Ancak gönül istiyor ki, bu hareketlenmede kentimiz şehircilik ilkeleri göz önünde bulundurularak sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı canlandıracak bir yapılaşma ortaya çıksın.

Maalesef geçmiş yıllarda Elazığ da mimarların, inşaat mühendislerinin sağlıklı yaşanabilir, göze hoş görünen, estetik yapılar üretmedikleri bilinmektedir. Özellikle 1970-1980 yılları arasında üretilen yapıların bu konuda kötü örnek olduğu görülmektedir. 1973-1974 yıllarında inşaat yapmam nedeniyle inşaat sektörünün içerisinde oldum ve birçok olaya tanıklık ettim.

Bu olumsuz durumun başlıca nedeni, kentte inşaat sektöründe meslekle ilgisi olmayan berber, terzi, kasap gibi esnafın yüklenicilik yapmalarıydı. Nailbey, Kültür, Akpınar, Çarşı, İzzetpaşa, Rızaiye, Olgunlar(Sürsürü), Aksaray, (yığıki) mahallerinde bir iki katlı eski genellikle kerpiç olan binalar yıkılıp yerine yığma veya betonarme 5 katlı binalar yapılmasına izin verildi. Bu arada sokaklarda karşılıklı bina cephelerinde 1 metrelik çıkma veya balkon çıkılması sokakları korku tüneline çevirdi, deyim yerinde ise karşılıklı binalarda oturanlar uzanarak biri birleriyle tokalaşabileceklerdi. Yalnız Sayın Şükrü Kaçarın belediye başkanlığı döneminde bu çıkmalar 30cm ile sınırlandırılmıştı.

Bu arada ilginç olaylarda yaşıyordu. Unutulan bir kolonun yerine dikme dikilip etrafı sıvanmış işte size kolon denmişti. Demir projeleri tam uygulanmıyor projede yer alan demir miktarına uyulmuyordu. Birçok inşaatta bodrum katta yapılan otoparklara araçlar girip çıkamıyordu. Otoparka girişleri bilinçli veya bilinçsiz yeterli araç giriş yüksekliğinde bırakılmamıştı. Ayrıca o tarihlerde daire başına otopark harcı diye belediye ye ekbir para ödeniyor, bu paralar bir hesapta toplanarak merkezi yerlerde katlı otoparklar inşaatı düşünülüyordu. Maalesef bir tane dahi katlı otopark yapılmadı, toplanan paralar çarçur edildi. Kentin caddeleri, sokakları, kaldırımları araçların otoparkı olarak kullanıldı, yayaalara yürüyecek alan kalmadı.

1930 lu yıllarda bir inşaat kalfasının yaptığı plana göre şekillenen Elazığ ın düzgün birbirine paralel ve dik kesen sokakları eğilip bükülmesi ile yılankavi şekiller aldı. En güzel örnek kentin en uzun sokağı olan Nailbey ve Kültür mahallelerinde yer alan bakırcılardan başlayıp hükümet binasının altına kadar uzanan Bağlar sokak, yaptırılan kıvrımla kör sokak haline getirildi. Bunun gibi onlarca örnek var.

Ülkemizin tanınmış mimarlarından İTÜ Mimarlık Fakültesi eski dekanı sayın Prof. Dr. Doğan Kuban 'Türkiye de para kazanma hırsı ile ters düşen en önemli ulusal miras, kentlerin 500 yüzyıl içinde birikerek kültürel varlığını kanıtladığı mimari doku ve onların oluşturduğu kent dokusu kent içi ve dışı silüetlerdi. Biz 1970den başlayarak bu mirası yok ettik' diyor.

Biz Elazığlılar olarak Sayın Kuba'nın dediklerini Harput' ta çok açık görüyoruz. Harput sokaklarını kaplayan top taşlar sökülerek yerine asfalt kaplandı, Kayabaşının eski bina enkazları dozerle düzeltilerek meydan yapıldı. Bu enkazlar arasında dönemine göre estetiği olan yapılar vardı. 1950'li yıllarda bu yapıları gören olarak yok edilmesine çok üzülürüm. İspanya ve İtalya nerede ise bizim bütçemiz kadar parayı turizmden kazanıyor. Doğal olarak turiste sunulan hizmet karşılığında. Harput örneği İtalya da Pompei harabeleri İspanya da Toledo örneği var. Bu antik kentlerin sokakları ve eski bina enkazlarını gezen yerli ve yabancı gezginler milyar dolarları bu yörelere bırakıyorlar.

Kentsel dönüşümde Elazığ için çok önemli bir durum kentin bulunduğu konumdur. Elazığ Kuzey Anadolu fay hattı ile Güney Anadolu fay hatlarının kesim noktasında kurulmuş olup, kısaca ELAZIĞ BİRİNCİ DERECE DEPREM KUŞAĞINDA YER ALMAKTADIR. Bu durum inşaat sektörü yönünden göz önünde bulundurulması gereken önemli bir noktadır. Buna göre işçilik, malzeme, kalıp sistemleri, temel sistemleri, bina yüksekliği seçmek zorundasınız. Örnek Japonya, depremden etkilenmeyen binaların inşası sonucu depremlerde kaybı olmuyor, Hollanda denizden doldurulan alanlara bina inşasından olumsuz etkilenmiyor uyguladığı sistemler sonucu bu durumu sağlıyor.

1970'li yıllarda yapılan binalarda dökülen betonlar insan gücü ile yapıldı. Gerek dozajı gerekse karılması bugünün betoniyerleri ile dökülen betonlarla kıyaslanmayacak oranda sağlıksızdı. Zaten birçok bina tuğladan yapılmış yığma yapılarıdır.

Tüm olumsuzluklar gözönünde bulundurularak İSTANBUL DA UYGULANAN KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇALIŞMALARI yerinde incelenerek sağlıklı bir yapılaşmaya gitmek üzere resmi veya gayri resmi sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile kurulacak organizasyonla Elazığ'da çalışmalar yapılmalıdır.

Elazığ da kentsel dönüşümle yapı stokunu artırma yerine yapı sayısını artırmadan depreme dayanıklı, geniş caddeleri, otoparkları, yeşil alanları olan bir yapılaşmaya gitmek gerekir. Kentsel dönüşümde YAPILAŞMAMA ANA İLKE OLARAK KABUL EDİLMELİDİR. Çalışmalarda parsel yerine ada bazında çalışmak, otopark, sosyal tesisler, yeşil alanları pafta büyüklüğünde düşünmek ve uygulanacak kentsel dönüşümde katılımı zorunlu kılma yerine gönüllülük esasını getirmek gerekir. Doğal olarak kat sayısı artırılmazsa yapılacak yapılar ihtiyacı karşılamayacaktır. Bunun çözümü belediyenin elindeki arsaları, hazineye ait arsa ve tarlaları devreye sokmakla mümkündür. Kesik köprüde hazine arazileri olduğu bilinmektedir. Yeni bir modern uydu kent inşası ile merkezdeki nüfusu buraya aktarmak düşünülebilir.

Kentin merkezinde cazibe alanları çevresinde az katlı açık alanları bol olan, park bahçeli oyun alanlarına sahip bir yapılaşma içerisinde,

Kapalı Çarşı

Buğday meydanı

Odun meydanı

Taş mağaza ve şire meydanı

Bunlar gibi yerler cazibe merkezleri seçilip etrafında az katlı yapılaşmaya gidilebilir. Çok katlı yapılaşma mutlak surette kent merkezinden uzakta düşünülmelidir.

Kentsel dönüşümü bir yatırım ve kârlılık alanı gibi görme, rant kapısı olarak düşünme yerine, sosyal ve kültürel bir değişim gerekliliği olarak görmek lazımdır. Küresel ısınma ve afetlere neden olan iklim değişikliği göz önünde bulundurulacak olursa, Elazığ da yapılacak iş çoktur.

Anadolu kentlerinde ilk olarak yeraltı raylı ulaşım METRO çalışması Elazığ da başlatılmalı, Doğu batı yönünde yapılacak hat sonra kuzey güney yönünde düşünülebilir. Bu çalışma zor ve pahalı olmakla beraber trafik açısından köklü ve kesin çözüm olur.

Önce enerji sorununa çözüm getirecek uygulamalara yer vermek gerekir. Elazığ yılda güneşli gün sayısı bakımından avantaja sahip bir konumdadır. Son yıllarda cazip bir yenilenebilir enerji kaynağı olan rüzgar enerjisi de küçük çaplıda olsa düşünülebilir. Gülmez Tepesi, Harput Yöresi, Pincirik dağları bu konuda elverişli olabilir. Nitekim 1980 li yıllarda İngiltere güneşli gün sayısı bize göre çok düşük olmasına karşın konut ısıtmasında güneş enerjisi çalışmaları ve uygulamaları yapılmıştı.

İklim değişikliği ve küresel ısınmadan en çok etkilenecek bölge olması nedeniyle Elazığ'ın büyük tehlikelerle karşılaşacağı kent geleceğinin tehlikede olduğu bilinmektedir.

Büyük oranda bir çevre kirliliği var, hava kirliliği toprak kirliliği su kirliliği gözle görülebilir düzeydedir. Son yıllarda yaşanan aşırı kuraklık, yağışların düzensizliği karşısında yapılaşmada önlemler almak zorundayız.

Yıllardır tartışması yapılan bir türlü kent dışına çıkarılmayan Çimento fabrikasına çözüm bulmak şarttır. Fabrika yıllarca kükürt diosit (SO2) yaymış, kesrik, Yığıki bahçelerini çimento tozu içerisinde bırakmıştır bu nedenle Kesrik'in meşhur lahanası yok olmuştur. Ancak 1980 yılında çevrenin baskısı ile fabrika bacasına filtre takılabilmştir.

Bu çalışmaların merkezinde Belediye olacak, ancak teknik ve bilimsel destekler, mimar mühendis odaları ile üniversite tarafından sağlanacaktır, özellikle mühendislik fakültesinin çevre, inşaat ve makine bölümlerine büyük iş düşmektedir. Kentin alt yapısı rahmetli Mustafa Temizer zamanında yapılmış olup, su elektrik ve kanalizasyon sorunu yoktur. BU DURUM KENTİMİZ AÇISINDAN BÜYÜK AVANTAJDIR.

Sağlıklı bir kentsel dönüşüm umuduyla.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ELAZIĞ'DA MEDYA

Vedat KENT

RTÜK- Üst Kurul Uzmanı

Tüm dünyada ve Türkiye'de olduğu gibi basın kuruluşları Elazığ'da da önemli işlevler görmektedir. 4. Kuvvet olarak adlandırılan bu organın toplumun eğlence, zaman geçirme, eğitim ve bilgilenmesinde önemli işlevleri bulunmaktadır. Basın kuruluşları gerek özel gerekse de devlet kuruluşları olsun, nihayetinde kamusal bir görev yapmaktadırlar. Toplumlara bilgilendiren, dünyaya entegre eden ve adeta dünyayı küçülten kuruluşlar basın kuruluşlarıdır.

Elazığ'daki yerel basının günümüzde hayatta olanlarının yanı sıra geçmişte de bu şehrin kültürüne katkıda bulunan, şehrimize hizmet eden ve onun gelişimine harç koyan basın kuruluşlarına da değinmek gerekir. Bu düşüncenin hareket noktası, bu kuruluşlara emek veren insanlara ahde vefanın yanı sıra yayınladıkları yıllardaki Türkiye ve Elazığ'ın sosyal, siyasi ve kültürel yapısına dikkat çekmek açısından da faydalı olacağına inançtır. Geçmiş yıllardaki basın kuruluşlarına değinmekle beraber günümüzün gelişen teknolojisi sayesinde dünyayla bütünleşen, daha doğrusu sınırları ortadan kaldıran ilimizdeki medya kuruluşlarının rollerini, katkılarını ve yapılarını da ele alacağız.

Elazığ yerel basın tarihindeki ilk gazete, 1866 yılında Vali Hacı İzzet paşa tarafından kurulan matbaanın kuruluşunu takiben, 5 Ekim 1883 tarihinde "**Ma'muratü'l-aziz Vilayet**" yayın hayatına başlamıştır. Bu gazete yayın hayatına zaman zaman ara vermiş olsa da, 1935 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. **Bu gazete Elazığ yerel basınında öncü görevini üstlenmiştir.** Bu gazetenin ilk müdürlüğünü Hüseyin'li Hacı Ömer Bey ve sonra da Sunguroğlu Hacı Kerim yaparken, yazarlığını da Kesirik'li Faik Bey yapmıştır. Başyazarlık görevini meşhur şair Hacı Hayri Bey üstlenirken, daha sonra müdürlüğe Bitlisli İbrahim Ethem Bey getirilmiştir. Haftalık yayınlanan gazete önce Pazar, daha sonra ise Salı günleri yayınlanmıştır. Yerel haberlere öncelik verilmiş, yazarlarının yanı sıra okuyuculardan gelen yazılara da gazetede yer verilmiştir. **1935 yılına kadar aralıklı da olsa yayın hayatını sürdüren gazete harf devriminden sonra da yayını sürdürmüştür.**

Bunun yanında, Harput'ta Amerikan Board misyonerleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için broşür, kitap, dergi ve ders notları basabilmek için bir matbaa kurmuşlardır.

“Satvet-i Milliye Gazetesi”, 22 Şubat 1922 tarihinde yayın hayatına başlayan Satvet-i Milliye, **Milli Mücadele’nin son döneminde Elazığ’da yayınlanmış olan önemli bir gazetedir. Gazete hem Milli Mücadele’nin savunucusu olmuş hem de şehir sorunlarıyla sürekli ilgilenen bir politika izlemiştir.** Bu gazetede Macarzade Hakkı Bey’in jilette şimşir üzerine karikatür yapması sayesinde, Anadolu’nun her tarafına karikatür veren ilk milli mücadele gazetesi olmuştur. Milli Mücadele’ye Elazığ’dan destek veren Satvet-i Milliye gazetesi yayınlarıyla bazılarının hoşuna gitmemekte ve şikâyet edilmekteydi. Vali Süleyman Sami’nin vilayetin resmi gazetesi olan Ma’mûratü’l-aziz gazetesinde yayınladığı bazı tekziplere verilen cevabi yazılara hakaret içerdiği düşüncesiyle dava açılması, o zamanki gazete yöneticilerini sıkıntıya sokmuş, Elazığ’dan ayrılmalarına hatta kaçmalarına neden olmuştu.

“Yeni Mefkure Gazetesi”, Türk Ocaklı bir grup gencin bir araya gelerek yayınlamaya başladığı gazete, Elazığ’daki basın tarihindeki yerini 16 Mart 1925 tarihinde almıştır. **Dönemin valisi Hilmi Bey’in ihmallerinin de büyük etkisiyle Elazığ, isyancılar tarafından işgal edilmiş ve vali halkı isyancılarla baş başa bırakarak şehri terk etmiştir. Halkın malına, canına ve namusuna kast eden isyancı grupların çapulculuğa başlamasıyla halk örgütlenerek silahlanmış ve şehrin isyancılarından kurtarılması sağlanmıştır. Bu gazetede yayın politikasında vatanın muhafazası ve milletin güvenliğinin öncelikleri olacağı ayrıca Cumhuriyetçi bir gazete olacağı vurgusu ilk sayısıyla beraber vurgulanmıştır.** Haftalık olarak yayınlanmış ve yıllık aboneliği 250, altı aylık aboneliği ise 130 kuruş olarak belirlenmiştir. Yayın hayatı bir yıla yakın bir süre sonra sona ermiştir.

“Turan Gazetesi”, 1 Mayıs 1931 tarihinde yayın hayatına başlamış, imtiyaz sahibi Ali İhsan Turan’dır. **Turan gazetesi, günümüze kadar yayın hayatına devam eden ender gazetelerdendir. Türkiye’de en uzun süredir yayın hayatını sürdüren birkaç gazeteden biridir.** Bu gazetede imzası olan tanınmış bir çok isim vardır: Ali İhsan Turan, Ahmet Şükrü Sunguroğlu, Eyüp Şedele, Nurettin Ardiçoğlu, Ahmet Kabaklı, Fikret Memişoğlu, Muhsin Parlar, Kemal Turan, Bedri Çarsancaklı gibi daha bir çok isim, bu gazeteye emek verenlerdendir.

“Doğu Posta Gazetesi”, Milli Kalkınma Partisinden istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisi’ne geçen **Nurettin Ardiçoğlu tarafından 1947 yılında kurulmuştur. Elazığ’da CHP’yi desteklemek için yayın hayatına başlamış, CHP Genel sekreterliğinden de maddi destek görmüştür.** “Halkçı Memleketçi Siyasi Gazete” başlığıyla yayınlanan gazetede, Nurettin Ardiçoğlu, Hürrem Müftügil, Fahri Karakaya, Ömer Sanaç, Hadi Koçdemir, Şahap Aydemir, Fikret Memişoğlu gibi isimler görev yapmışlardır. Bu gazetenin yayın hayatı Nurettin Ardiçoğlu’nun Elazığ’dan ayrılmasıyla son bulmuştur.

“Harput Gazetesi”, 1 Nisan 1949 tarihinde Ali Rıza Alp tarafından haftalık olarak yayınlanmıştır. Elazığ’ın sorunlarıyla ilgileneceğini vurgulayan gazete, Elazığ’ın kültürel zenginliklerine de yer vermiştir. **“... Musa Kavmi için TUR, Yunanlılar için OLİMPUS hangi manayı taşıyorsa, HARPUR ta orada doğmuş ve orayı tanımış olanlar için aynı manayı taşır...”** denilerek, gazeteye Harput isminin verilmesinin altındaki anlama vurgu yapılmıştır.

“Elazığ Gazetesi”, gazetenin ilk sayısı 6 Nisan 1950 tarihinde yayınlanmıştır. Necip Bingöl’ün sahip olduğu matbaada basılan gazete haftanın iki günü yayınlanmıştır. 1990’lı yıllara kadar yayın hayatını sürdürmüş olan Elazığ gazetesi, yerel basın hayatında etkin bir rol oynamış ve edebi alanda da bir çok esere yer vermiştir.

“Demokrat Gazetesi”, 1950 yılında DP’nin iktidara gelmesiyle vilayetlerin büyük bir bölümünde DP’nin **yayın organı gibi hareket eden gazeteler çıkarılmıştır.** Bu gazete de DP yanlısı bir çizgide yayın hayatına başlamıştır. Gazetede Elazığ haberlerinin yanı sıra Malatya’dan haberlere de geniş bir yer vermiştir.

“Uluova Gazetesi”, 25 Ocak 1953 tarihinde ilk sayısı yayınlanan gazete Muhsin Parlar ve Şevket Çeçen tarafından çıkarılmıştır. Günlük periyotta yayın hayatına başlamış, günümüzde de halen Elazığ yerel basınında önemli bir işlev görmektedir. Gazetenin idare binası olarak da o yıllarda Gazi Caddesi’ndeki Hürses kitapevi gösterilmiştir.

Yeni Harput Gazetesi, Şark Gazetesi, Kürsübaşı Gazetesi, Gölcük Fikir Sanat ve Edebiyat Gazetesi ile Köye Doğru Gazetesi de Elazığ basın tarihinde yer alan gazeteler arasındadır. Sada Mecmuası, Fırat Mecmuası, Altan Dergisi ve Elazığ Kliniği gibi başlıklarla yayınlanan dergilerde Elazığ basınında önemli bir yere sahiptirler.¹

Elazığ yazılı basının tarihçesinde bu gazete ve dergiler yer alırken, daha sonraki yıllarda benim de bir dönem yazarları arasında olduğum İbrahim Taşel’in sahibi olduğu Güneşli Gazetesinin yanı sıra Yeni Çağ Gazetesi, El-Aziz Gazetesi, Ayışığı Gazetesi, Yeni Ufuk, Fırat Gazetesi, Karakoçan Gazetesi, Keban Gazetesi, Fırat Haber, Elazığ Star Gazetesi ve Elazığ OSB Gazetesi gibi gazetelerle beraber yayınlanan başka gazetelerde yer almışlardır. Günümüzde yayınlanan bazı gazetelerin bir araya gelerek çıkardıkları Elazığ Birlik Haber Gazetesi de Elazığ yerel yazılı basınında değişik bir yayın şeklini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra Güneşli, Ayışığı ve bazı gazetelerin gelişen teknolojiye paralel internet siteleri, özellikle Elazığ dışındaki Elazıglılar tarafından ilgiyle takip edilmektedir.

Yazılı basının yanı sıra gelişen teknoloji sayesinde önce radyo ve sonrada televizyonlar basın sektöründe bir çığır açmıştır. Yazılı basından farklı olarak radyolar evimizin içinde adeta canlı bir konuk gibi en başköşedeki yerlerini aldılar. İğne oyalı örtüler, önce radyo sonrada televizyonları süslemekteydi. Özellikle, İngilizlerin “magicbox-sihirli kutu” dediği televizyonlar adeta tüm dünyayı bir kutu içinde gözler önüne seriyordu.

Gelişen dünya ve teknoloji sayesinde radyo ve televizyonlar, Elazığ gündeminde de yavaş da olsa yerini almaya başladı. 6 Mayıs 1927’de, Türkiye’de ilk kez **radyo anonsu** yapıldı ve Türkiye radyo ile tanıştı. Televizyonlu döneme geçene kadar haber yayını da, arkası yarın kuşağı da, müzik de o sesli kutudan dinlendi!

Elazığ’da da ilk radyo yayını 1963 yılında, Erkek Sanat Okulu ve Teknik Enstitüsü’nde Çayda Çıra anonsu ile başladı. Müzik ağırlıklı olarak yayın yapan ve halkın, “Elazığ Radyosu” olarak sahiplendiği TRT’nin net dinlenemediği yıllarda önemli bir işlev gördü. 11 yıl yayından sonra 1974 yılında TRT ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın kararı ile bu radyo kapatıldı.²

TRT’nin ülke çapında yaygınlaşan yayınlarının yanı sıra 90’lı yıllarla beraber özel radyo ve televizyonculuğun ulusal çapta yayınları ile yerel ve bölgesel radyo yayınları da ilimizde ortaya çıkmaya başlamıştır. Yerel radyo olarak ilimizde halen faaliyette olan kuruluşlarından bazıları şunlardır: Ezgi Radyo, Radyo Fırat (Fırat Üniversitesi), Radyo 23, Radyo E, Radyo 2000, Radyo Hazar, Radyo Kulüp, Elazığ Mavi Radyo, ERT, Işık Fm, Yağmur Fm ve Hit Fm.

Elazığ’daki yerel ve uydu üzerinden yayın yapan özel televizyon kuruluşları ise şunlardır: Kanal 23, Kanal E, Kanal Fırat ile Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesindeki Fırat Televizyonu.³

¹ Yavuz Haykır, *Elazığ Basın Tarihi (1883-1960), Tarihten Günümüze Elazığ, Atatürk Araştırma Merkezi. s.1169-1185*

² Mehmet Topal, *Ayışığı Medya*

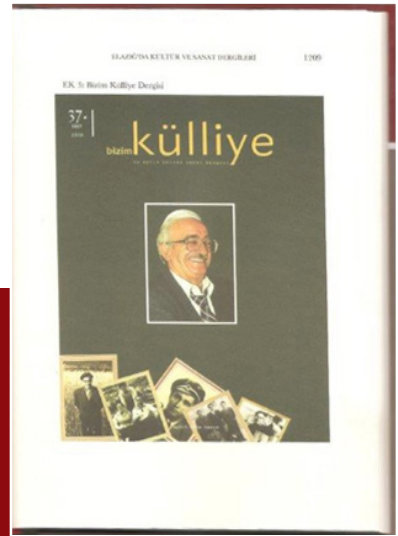
³ RTÜK

Elazığ'da gerek yazılı gerekse de radyo ve televizyon kuruluşu olarak hizmet veren basın kuruluşlarının isimlerini yukarıdaki gibi sayabiliriz. Fakat bu kuruluşların şehrimize yaşattığı duygu, düşünce ve anılar belliğimizdeki yerini hala korumaktadır. Turan Gazetesi'nin "Gölcük Sineması"nın camındaki yeni nüshasını okumak için cama yapıştırdığımızı, Elazığspor- Diyarbakırspor arasındaki şampiyonluk mücadelesinin heyecanını da yine bu yerel gazetelerden takip ettiğimizi unutmak mümkün mü?

Yazılı basının yanı sıra, Elazığ'daki televizyon yayınlarında farklı bir durum sergileniyordu. Diyarbakır'dan haftada 3 gün ve belli saatlerde ilimizdeki ilk televizyon yayınlarının başladığı 1975 yılında, adeta Vizontele filminin değişik versiyonları sahneleniyordu. Televizyon olan eve bütün bir mahallenin zorunlu misafirliliğini artık herkes kabul etmişti. Haber spikerinin; -İyi akşamlar, anonsunu yaşlılarımızın; -iyi akşamlar kızım, selamıyla karşılaşmalarını tatlı bir tebessümle anımsamaktayız. Daha sonraki yıllarda, TRT'nin düzenli yayınları ve nihayetinde de renkli ve özel televizyonların eklenmesiyle, Elazığ yayıncılık hayatının çok renkliliği yakaladığını söyleyebiliriz.

Tabi ki, yerel basın okuyucu tarafından bakıldığında bu tür hatıraları barındırmakla beraber bu sektöre gönül vermiş, ilin kültür ve kamuoyunda vizyonunda önemli etkileri olan yerel basının tüm organları, kalifiye elaman sıkıntısından, sermaye sorununa, teknik yetersizlikten, tiraj/izlenme/dinlenme sorununa kadar bir çok sorunla mücadele ederek hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir.

Elazığ yazılı basınında 1800'lü yıllarda yayınlanan ilk gazeteden başlayarak günümüzde halen yayın hayatında olan tüm basın kuruluşlarının şehrimizin aydınlanmasında, bilgilendirilmesinde, eğlenmesinde ve kamuoyu oluşturmadaki katkılarını takdirle karşılıyoruz. Günümüzde gerek yazılı basında gerekse de işitsel ve görsel basın kuruluşlarında, kurucularının yanı sıra her kademesinde görev yapmış ve halen yapmakta olan tüm hemşerilerimize üstlendikleri bu görevden dolayı teşekkür ediyoruz.

⁴Yavuz Haykır, *Elazığ Basın Tarihi (1883-1960), Tarihten Günümüze Elazığ, Atatürk Araştırma Merkezi*. S.1193, 1207, 1209

FOTOĞRAFÇI

Aslan ÜNLÜ

Hükümet konağının hemen arkasındaydı Adliye sokağı. Topu topu yüz elli iki yüz metre uzunluğunda ya var ya yoktu. Çoğunlukla arzuhalciler, birkaç eczahane, sağda solda sulu fotoğraf çekenlerden oluşurdu sokak.

Rasim Efendi'nin iş yerinin karşısında yaz-kış sabahın köründen akşamın karanlığına kadar sanatını sürdüren Fotoğrafçı Yunus, sokağın bir parçası gibiydi. Onun eksikliği hemen belli olurdu sokakta.

Yunus, fotoğrafçılığa başlamadan önce Perçenç Köyü'nde çiftçilik yapar; ayrıca oğluyla birlikte ipek kozası üretirdi. Yörenin nitelikli, ipekli kumaş yapımcılarının en çok aradıkları koza türü onda bulunurdu. Baharla birlikte ak dutların körpe yapraklarını sabah erkenden toplar, yedirirdi ipek böceği kurtçuklarına. Kolay gibi görünen bu iş, onun dediğine bakılırsa yoğun ilgi isterdi. Küçük bir yanlışlık sonucu bütün emekler boşa gidebilirdi. Zamanı gelince ipek böcekleri kelebek olmadan kozalar haşlanır; böylece delinmeleri önlenerek ipek elde etmeye elverişli durumda satılırdı dokumacılar.

Kente gelmeden iki yıl kadar önceydi. Nereden duymuşlarsa duymuşlar taa Erzurum'dan koza satın almak istemişlerdi. Mevsim koşullarının da iyi olmasıyla çokça elde edilen kozaları oğlu Murat Erzurum'a götürdü. Kozaları teslim edip gelecekti ama bir daha geri dönemedi Murat. Kaldığı han tifüs salgını nedeniyle karantinaya alınmış; handan ayrılamayan delikanlı, yok yere hastalığa tutularak ölüp gitmişti.

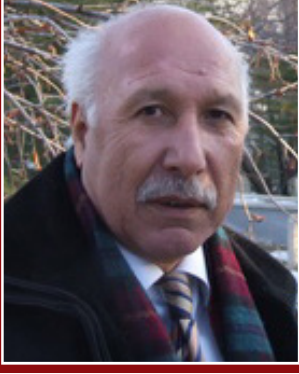
Acı haber geldiğinde böyle bir şeyi aklının ucundan geçirmeyen Fotoğrafçı Yunus, dondu kaldı. Kısacık boyu daha da kısaldı; ela gözleri çukurlarına gömüldü iyice. Ne yapıp ne edeceğini bilemedi. Ak dutların arasında dolaştı durdu, acısı yüzüne vurmuştu sanki. Sonra köyünü, evini, dutluğunu bırakıp kente göçtü. Durmadan kozalar uçuyordu gözlerinin önünde. Sevincini, mutluluğunu yitirdi; birkaç sözcüğün dışında konuşmaz oldu.

Zamanla acıları dindi Yunusların. Zaten zaman neleri yok etmez ki... Gerçi acı tümüyle yok olmadı ama, en azından yaşamın sürmesi gerektiğinin bilincine vardılar karı koca. İşte Yunus resim yapmak (hele Murat'ın resmini yapmak) tutkusuyla fotoğrafçılık sanatına girişti. Işığı,gölgeyi, uzaklığı bir güzel ayarlayıp anlamlı bir bakışı-gülüşü de yakaladı mı objektif kapağını şöyle bir açar,elini yukarıya doğru yay biçiminde kaldırır, içinden üçe kadar sayıp kapağı yeniden kapatarak o mutlu anı yakalamanın tadını çıkarırdı. Eczahanenin yan duvarına gerdiği tepesinde "Elazığ Hatırası" yazılı, yanları lale desenli kara örtü fon oluştururdu resimlerine. Bu fonda askerlik anısı çektirmenin türlü duruş,oturuş,bakış şekilleri vardı ki her bir askeri tek tek değişik pozlara sokar; kimisini oturtur, kimisini ayakta tutar, kısa boylusunu öne,uzun boylusunu arkaya yerleştirir; sonuçta gerçekten yıllarca sonra gülümseyerek bakılabilecek bir anı- fotoğraf çekilmiş olurdu.

İlk kez üç ayak sehpalı fotoğraf makinasını alıp Adliye Sokağı'na geldiğinde sokaktaki diğer bir fotoğrafçı Yunus'u pek yadırgadı.O altı resmi otuz kuruşa yaparken Yunus'un yirmi kuruşa resim çekmesine çok bozuldu. Bir akşam üstü kahvenin yanında tartışılar. Eski fotoğrafçı işi kavgaya dökerek; onu korkutup gözdağı vermek amacıyla sustalı çekti. Yunus kısa boyundan, hantallığından umulmayan bir çeviklikle adamı bileğinden kavrayıp sustalıyı silkelemesiyle birlikte boynunu bükerek danalar gibi böğürttü onu. Sonra bir daha Yunus'a bulaşmadı adam; baktı ki papuç pahalı, başka bir sokağa çekti gitti. Giderken de olanları yanına bırakmayacağını söylemekten geri durmadı.

Sonraları Yunus, sokağın sevilen adamı oldu. Sabahları işe gelenler, bir iki söz etmeden geçmezlerdi yanından. Öğlen zamanı da hasır iskemlesine oturup azığını yerken iki lokma da olsa arkadaşlarıyla paylaşmaktan mutluluk duyardı.

O, fotoğraf çekmediği zamanlar tahta üstüne yapıştırılmış resim kağıdına Murat'ın resmini çizmeğe uğraşırdı. Önceleri pek beceremedi üç boyutlu resim yapmayı. Sonra sonra çizimleri düzeldi. İlık bir ilkbahar günü, gün batımına yakın oğlunun kendince yaptığı portresini fotoğraf makinasının yan tarafına yapıştırdığında fotoğrafçılığın doruğunda saymıştı kendini. Böylece dünyalar onun olmuştu. Murat yeniden doğup gelmişti sanki...

MEHDİ METİN

Necati KANTER

*Ben meye tevbe etmişim ağyar elinde içmeye
Kudret elinde sun bize dolu dolu peymaneler*

*Mescid ile medreseyi ismarladık zahidlere
Hakka münacat etmeye yeter bize meyhaneler
Şemsettin Sivasi*

İri kıyım. Gerdanlı, göbekli, enseli, orta boylu ve tıknazdı. Bıyıklarını Osmanlı paşaları gibi yukarı doğru şişlerdi. Kumraldı. Kruvaze ceketini sırtından çıkarmaz, siyah ya da lacivert şalvar giyer, çoğu kez başına sekiz köşeli kasket, bazen de devetüyü bir kalpak takar, gözünde siyah güneş gözlüğü bulunurdu.

İki eli arkasında, iri taneli kehribar tespihini şakır şakır çekerken bir başına tenhalarda ağır, mağrur adımlarla dimdik gezindiğini görenler ya bir türkü mırıldandığına ya da kendi kendine konuştuğuna tanık olurlardı. O haldeyken başı dumanlıdır Metin'in. Ne verilen selamı alır, ne de kimseyle konuşurdu.

Kafası bulanık olduğu zamanlarda da; "Dünya kalmış puşt ile gazele, meğer Mehdi gele düzele" derdi.

Ankara Üniversitesi Ticari İlimler Fakültesinde ikinci sınıf öğrencisiyken sevdiği kızın başka birine alaka duyduğunu öğrendiği an baygınlık geçirmiş, hastaneye kaldırılmıştı. İşte ne olmuşsa o gün olmuştu Metin'e.

Okulu bırakmış, memleketine dönmüştü.

Kara sevdalıydı Metin.

Ona sorulduğunda:

"Kara topraktır kara sevdalıların sevgilisi" derdi.

"Bizim Şehrin Divaneleri"ni yazmayı düşünürken aklıma ilk gelen kişi Mehdi Metin! Klasik anlamda deli değildi. Veli hiç değil... "Delinin divaneliği söylediklerinden anlaşılır" gereğince o tam bir divane!..

Şiir yazar, şarkı söyler, cümbüş çalardı. Çok okurdu. Özellikle tarih ve tasavvuf kitapları... "Ben Hüccetül İslam İmam-ı Gazali'nin tarlasında otlamış, Muhiddin İbn Arabî'nin deryasında yüzmüşüm" derdi. İbrahim Hakkı Hazretlerinin Marifetname'sini daima çantasında taşırdı. Yavuz Sultan Selimin soyundan geldiğini iddia ederdi.

Yerli musikiyi iyi bilir, iyi icra ederdi. Çok sevdiği cümbüşünü bir ananın kundaktaki çocuğunu şefkatle kucağına aldığı gibi usulca kucağına alır, uzun uzun okşar, emzirirdi onu. Sonra durgun ve mat bakışları alevlenir, su yeşili gözleri dalgalanır, ışıldar, alnı parlar, daha birkaç dakika bile geçmeden cümbüşünün gönüllere saplanan o efsanevi tınısı ve okuduğu türkülerin acı öykülerinin büyüüne kapılırdı. Dinleyenleri de kendisiyle birlikte hayaller âleminde gezdirirken dudaklarındaki gülümseme yerini yavaş yavaş acı bir hüzne bırakırdı. Kim bilir belki de o an, uğruna aklını yitirdiği Ankaralı sevdiği kızın harlı ateşinin alevleri arasında bulurdu kendini.

Bazen heyheyleri gelir, deli saçması konuşmalarıyla ortalığı birbirine katar, bazen de öylesine içine kapanık ve suskun, kırılğan, küsmeye hazır!

Sohbetlerinde, Harput musikisini ve makamlarını bütün incelikleri ile bilen ve söyleyen insan azdır. Ben de bu az ve müstesna kişilerden biriyim der, gözlerini tavana diker, ağır ağır cümbüşünün tellerine dokunurken rüyadaymış gibi konuşurdu. Mesela derdi: İbrahimiye'yi ve Tatvan'ı Hacı Mamo'nun; Ağır havaları ve türküleri Çataloğlu Hafız Mahmut'un; Harput mayasını Dabak Muhittin'in; Divanı, Mesud efendinin; Yüksek havaları ve türküleri Hafız Nuri'nin; bilhassa Nevruz, Kör Hafız'ın, bazı hoyratları Kaleli Mustafa'nın, diğer okuyuculardan daha güzel, daha anlamlı, daha yatkın okuduklarını söyleyebilirim. Hele bu gün bu makamlardan, bildiklerini en doğru söyleyenler arasında Demirci Sıtkı ve Enver Demirbağ... Sözün burasında uzun uzun susardı. Enver'in ismini söylerken yüreği çarpar, hüzünlenir, ondan okuduğu kısa örneklemelerle cezbe halini yaşardı sanki. Anlatırken öyle sade öyle pürüzsüz bir dil kullanırdı ki dinleyenler hayranlığını gizleyemezdi. Onun bu güzel ve bilgece konuşmasına ilk defa tanık olanlar, şaşkınlıktan küçük dilini yutar, ona divane diyenleri kınarlardı. Ancak bazen öyle laflar ederdi ki, duyan kulaklarına inanamazdı. Söyledikleri nükte mi, hikmet mi, şiir mi, mecaz mı, istiare mi, yoksa deli saçması mı hiç anlaşılmazdı.

En çok da İranlı mutasavvıf şair İbniFarız'ın:

"Ben sarhoş olduğum zaman daha üzüm yaratılmamıştı"

"Bezm-i Elest'te öyle bir şarap içtim ki hala ayrılmış değilim"

Mısralarında gezinirdi.

Sıkıldığında soluğu musiki cemiyetinde alır, cümbüşü ile söyleyip haleştikten sonra rahatlardı.

Her fırsatta yörenin değerli okuyuculardan söz edip onlardan birer bukile okuması hastalığı onda. Köğank'li Hafızı, İçme'li Sabri Çavuşu, Kelmahmut'lu Refik Demiri, Tasalı'ları, bütün bu güzel okuyucuları özellikleriyle anlattıktan sonra, Kemal Yeniceli der durur, sonra da derin bir ah çeker, lafı döndürüp dolaştırır, ne yapıp eder "bizim Enver var ya Enver, tanıyıyorum onun üzerine" derdi. Heyecandan sesi titrerdi. Ondan söz ederken bir şeyhinden, kutsal bir varlıktan ya da aklını yitirip uğruna divane olduğu sevgilisinden söz eder gibiydi. Saygıyla, hürmetle... Saniyelerce susar, gözleri dolar, başını iki yana sallar, sonra yeniden başlardı anlatmaya. O Harput musikisinin bütün geleneksel ezgi usullerini kendine özgü istisnai bir sesle okurdu. Bazı türkülerin öyküsünü gözleri bulutlanarak anlatırdı.

/ Zengindir Ömer Ağa. Köyleri, bağları, bahçeleri, çiftlikleri, yanlarında çalışan işçileri, hizmetkârları; dünya nimetlerinden hiçbir eksigi yoktur. Evleri cennetten bir köşk, bahçeleri Cennet bahçelerinden bir bahçe.. Severekek aldığı karısı, askerliğini bitirdikten sonra yörenin en güzel kızı ile dillere destan bir düğünle evlendirdiği bir de oğlu vardır "dar-ı dünya"da. Günler günleri, ayları ayları, yıllar yılları kovalar, aradan tam yedi yıl geçer. Ömer Ağa ile eşi Esmâ Hatun, torun özlemi ile yanıp tutuşurken, biricik oğulları Aslan bey ve güzeller güzeli Gülbeyaz hanım üzüntülerini belli ememeye çalışsalar da günden güne sararıp solmaktadırlar.

Bir bahar sabahı gün doğarken bahçedeki güllerle, çiçeklerle söyleşen gelini Gülbeyaz'ı evlerinin eyvanında uzun uzun izleyen Ömer Ağa, hüzün dokuduğu nağmeler arsındaatar elini kulağına.

Böyle bağlar böyle bağlar / yar başını böyle bağlar

Kuş uçmaz bülbül ötmez / Yıkılsın böyle bağlar

Türküsunü okur. /

Ah ulan ah, der, bu türkünün öyküsünün kahramanı kendisiymiş gibi hüzünlenir, dinleyenlerin içine işlerdi kırılğan sesi.

“Bir de Enver’den dinleyeceksiniz ki,” der, devam ederdi sohbetine.

“O’nun Harput musikisine ait “gırtlak” özelliği, bestelere olan hâkimiyeti, sesindeki perde orijinalliği onu bu musikinin ölmezler arasına katmıştır. Elazığ ve yöresine ait bütün eserleri şehrin dışına taşıyan, yörenin sesini İstanbul ve Ankara’nın sanat ortamına sunan bir sanatçımızdır Enver Demirbağ.”

Bazen hıçkırarak ağlardı Enver’in türkülerini okurken. Nedense bir haller olurdu Metin’e. Yüz çizgileri derinleşir, her çizgi bir anlam taşırdı.

“Beni O’na ulaştırın sesinin rengi!” derdi.

O’na derken, kimi, Tanrı’yı mı, Ankaralı sevgilisini mi, Enver’i mi anlatmak istediğini çözemezdik.

“Yeni bir aşk mı?” sorusunun yanıtı,

“Yıldırım insanı bir kere çarpar” derdi.

Metin bu.

Bazı söz ve davranışları bize tuhaf, anlamsız gelse de pek de üstünde durmazdık. “Delidir ne dese yeridir” der, geçiştirirdik.

Arkadaşydı Enver Demirbağ Metin’in. Dostuydu. Hastaydı. Yatalaktı. Çıkamıyordu artık evinden dışarı Enver. Üzgündü Metin. En az haftada bir gün cümbüşünü omzuna alır, kadim dostunu ziyarete giderdi. Nereden aklına geldiyse o gün Diyarbakırlı Celal Güzelses’ten alınan “Yaş Destanı”nı okudu Enver’e. Siyah beyaz bir filmin şeridi geçti gözlerinin önünden. Cümbüşünü koltuğun üzerine koydu, ellerini tuttu arkadaşının, kirpiklerinin ucunda yuvarlanan gözyaşları yanaklarından aşağı süzülürken bulutlu bir hava kapladı odanın içini. Uzun uzun baktı yüzüne, dilinin ucuna gelen söz durdu, yutkundu, sonra ağladı, ağlattı. Harput musikisindeki icra geleneği meclis, ocakbaşı, kayabaşı, kürsübaşı gibi “bezm-i âlem meclisleri”nin gücünü yitirmiş olması, ileri zamanlarda tamamen yok olup gitme kaygısı burktu yorgun yüreklerini.

Ne kadar da dinlemek isterdi ondan bir ‘elezber.’

Kıyamadı.

Yine de cümbüşünün tellerine dokunarak yol gösterdi.

Acı bir tebessüm yayıldı Enver’in yüzüne. Benzi uçuk, gözleri kızarık, sesi mecalsizdi. Boğazını temizledi, tekerlekli sandalyesini duvara yanaştırıp geriye yaslandı. Bir türkü mırıldandı. Dili iyice ağırlaştı. Peltekleşti. Nutku tutuldu. Bir hırıltı yapıştı boğazına. İnledi. Saatin tiktakları arasında yitti sesi.

Olmadı.

Söylemedi. Söyleyemedi. Kelimeler dizildi boğazında, yutkundu... Boşlukta kaldı ikisinin de bakışları... Buğulu bir cam gibi... Duvara asılı duran çaydaçıra tablosuna dikildi gözleri, dalıp gitti ikisi de...

Çiçeklerin meyveye dönüştüğü bir zaman..

Vakit ikindi..

Ilık esen meltem ve Fırat’ın kıyısında salkım söğüdün suya sarkan dallarının gölgeğinde bir âlem-i meşk. Unutulmaz anılarda geziniyordu o an ikisi de.

Kimler yok ki?

Omzunda lacivert kruvaze ceket, başında sekiz köşeli kasket, kucağında cümbüş, karşı dağlarda yankılanan Metin’in kadife sesi:

Ne mestim ne mestim / Ne sarhoşum ne mestim

Her gören bir hoş olur / Seni görene mestim

Ardından Enver Demirbağ, bu güzel deyiş ve nağmeler arasında Harput'un yüksek tepelerine diker dolan gözlerini; atar elini kulağına.

*Ben de mestim ben de mestim / Sen sarhoş ben de mestim
Benim şarabım sensin / Seni görende mestim*

Kulaklarda kadife gibi yumuşak, efsunlu bir ses!..

Gölgeler uzar, hava serinlenir, gün kavuşmak üzeredir. Devam eder meclis-i meşk. Hani derler ya, felekten bir gün!

Omuzlara alınır ceketler.

Dem bu demdir!

Ilık bir yel, bir rüzgâr, bir fırtına... Sonra ağaçları kökünden söken bir kasırga!.. Kaşla göz arasında Metin'in başındaki şapka, omzundaki kruvaze lacivert ceketini bir anda Fırat'ın köpüklü, girdaplı, boz bulanık serin sularına savurup sürüklenmez mi?. Telaşlananlar olur. Limon sıkılmıştır keyiflerine. Bakakalırlar rüzgârın önüne katıp savurduğu ceketin arkasından. Kılı bile kıpırdamaz Metinin. Oysa bir servet yatıyordu ceketinin koyun cebinde. Umarsızdı. O gün rahmetli babasından kalan yüz elli dönüme yakın kıymetli arazilerinin büyük bir bölümünü satmış, tapu dairesinden çıkar çıkmaz da başta Enver olmak üzere sevdiği arkadaşlarıyla bir araya gelmiş, Deli Fırat'ın kenarında bulmuşlardı kendilerini.

Rüzgârın, Fırat'ın azgın sularına sürüklediği ceketine bakarken, "Zalim Fırat" dedi, uzun bir süre takılı kaldı gözleri Metin'in. Neden sonra cümbüşünü kucağına aldı, Yunus'tan bir deyiş süzüldü dudakları arasından.

Ballar balını buldum / Peteğim yağma olsun

Metin, can dostu Enver'i her ziyaret ettiğinde ikisinin de anıları tazelenir, o günlerin güzellikleri yeniden yaşanır. Ayrılışlarında yüzlerinde acı, karanlık bir tebessüm kalırdı geriye.

Evliydi Metin.

Çocukları vardı.

İşsizdi.

Devlet Hastanesi'nde doktor olan ağabeyi'nin yardımı ile Köy Hizmetleri'nde memur olarak işe başladıktan birkaç ay sonra "Bana bir görev verildi" deyip "Mehdi" ilan etti kendini. Kısa aralıklarla psikolojik tedavi gördü. Ama olmadı. Biraz da ipin ucunu kaçırdı Akıl Hastanesine yatırıldı.

Mehdiydi artık o!..

Mehdi Metin!..

"Dilara Kitabevi"inde kitapları karıştırırken Selahattin Sis'le tanıştım. "Mesih" olduğunu söylemesine pek şaşırmasam da Mehdi Metin'le fakülteden okul arkadaşı olduğunu öğrenmem ilgimi çekmişti. O gün ayaküstü bir anısını anlatmıştı Selahattin Sis.

Gözlerini yere yıktı Selahattin. Elindeki kitabı masanın üzerine koydu, kitapçı Yusuf'un ısmarladığı çok şekerli Çedene kahvesini karıştırırken uzun uzun sustu, sonra o anı yaşıyormuş gibi konuşmaya başladı.

"Ben Ahir zamanda Cenab-ı Allah tarafından yeryüzüne gönderilen büyük kurtarıcı Meryem oğlu İsa Mesih'im" dedi. Büyüdü gözleri, titreyen elindeki bardağı hızla masaya vurup düzgün bir anlatımla Kıyametin küçük ve büyük alametlerinden, Ye'cücMe'cüc den, Deccal'dan, Dabbetülarz'dan, Mesih'den, Mehdi'den söz etti. Gözlerimizi ayırmış ilgiyle dinliyorduk onu. Mesih ve Mehdi hakkındaki engin bilgisi iyice şaşırtmıştı bizi.

Alık alık yüzüne bakıyorduk adamın.

“Tabi Mehdi, benden daha büyük... Ona imamet görevi verildi.”

Bunu söylerken ikinci planda kalmanın burukluğunu yaşadığı mahzunlaşmasından gözlerinin bir noktaya sabitleşip rüyadaymış gibi mırıldanarak konuşmasından anlaşılıyordu. Gözlüğünü taktı, yutkundu.

“Ben” dedi, “İsa Mesih olarak yeryüzündeki Yahudi ve Hıristiyanlarla birlikte Mehdi'nin arkasında namaz kılip, onların Müslüman olmaları için görevlendirildim.”

İtiraz etmek ne mümkün!

Soluğumuzu tutmuş, yarı korku yarı alay, biraz da merak, onu dinliyoruz.

Mağrurdu bakışları.

İçtiği Çedenekahvesi'nin son yudumunu alıp bardağı masanın üzerine bırakırken irileşen donuk gözlerini raflardaki kitaplardan birine çiviledi, derin bir iç geçirdi.

“İsrafil'in sur'u üflemesi adım adım yaklaşıyor” dedi.

Mahşerden söz etti.

Kısa bir soluklanmanın ardından devam etti konuşmasına.

“Bir ikinci sonrasıydı.”

Tane tane dökülüyordu sözcükler dudaklarından.

“Mehdi Metin'le İzzet Paşa Camii'nin önünde karşılaştık. Selamlaştıktan sonra, kucaklaştık, birlikte ikinci namazımızı eda için camiden içeri girdik.. Bomboştı; kimsecikler yoktu. O imam, ben müezzin. Olması gereken de oydu zaten. Tekbir sedasıyla birlikte iki kişinin daha aramıza katılması sevindirmişti bizi. Eh, belki de ikimiz de o gün ilk tebliğ görevimizi yerine getirmenin heyecanını yaşayacaktık.”

Zangır zandır titriyordu Selahattin Sis. Sigarasının dumanını tavana doğru üflerken mırıldandı.

“Namaz sonrası Allah kabul etsin dileklerimizle dördümüz de musafahalaştık. Çömeldiğimiz yerde sohbeta daldık. Mehdilik ve Mesihliğimizle ilgili görevlerimizi konuşmalarımıza tanık olan bu adamlar tuhaf ve korku dolu gözlerle iri iri baktılar bize;

İsa Mesih sıfatıyla ben konuştum, Mehdi Metin onayladı.

“Cenab-ı Rabbilâlemin'in izni ile körleri, sağırları nefesi ile iyileştiren ben değil miyim?”

“Gizli sırlara, efsunlara sahip o mana padişahı ben değil miyim?”

“Ölmüş bir adamın cesedine okuyup üfledikten sonra diriltlen de yine ben değil miyim?”

“Amenna!”

Sözün burasında Mehdi girdi devreye;

“Âlemlere Rahmet olarak gönderilen Allah elçisi 'Ahir zamanda Mehdi-i azam'ın gönderileceğini...”

Dedi, daha söyleyeceklerini bile tamamlamadan o iki adam, dizleri üzerinde sürünerek geri geri yanımızdan uzaklaşıp, sonra da bir köşede yeniden namazlarını kılip tespih bile çekmeden alal acele sessizce çekip gittiler.”

Selahattin Sis, o gün Mehdi Metin'le aralarında geçen bu hadiseyi anlatmanın bile yerine getirilmiş bir tebliğ oluşunun mutluluğunu yayıyordu.

Kitap parasını ödedim, biraz da çekinerek, “ Görüşürüz” temennisi ile “Dilara Kitapevi”nden ayrıldım.

Tımarhaneye kapatılmak ağır gelmişti Metin'e. Kendini okumaya ve musikiye verse de hatlar karışmıştı bir kere. Yorgun, fersiz ve dermansızdı. Gözlerini boşluğa dikmiş öyle mahzun, öyle çaresiz... Donuk, kıpırtısız. Kelimeler ağzında alev!. Kimi gün kırıgın, kimi gün barışık insanlarla... Çocuklarını, cümbüşünü ve Enver Demirbağ'ı özlediğini söylerdi ziyarete gidenlere.

“Ya sevgilin?”

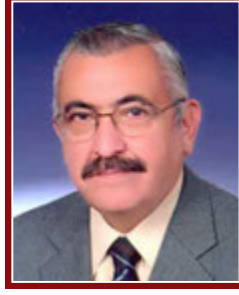
“O'nunla bir ve beraberiz.”

“Ya hu n'oldu sana böyle” diye soran dostlarına tek yanıtı vardı onun.

“Aşkımın şiddetinden koptu gönlümün freni.”

HAFIZ OSMAN ÖGE

(1892 - 1975)

Dr. M. Naci ONUR

Kamilzâde muallim Hafız Tevfik Efendi'nin oğlu olan Hafız Osman Öge 1892 yılında Harput'ta doğdu.

İlk tahsilini babasından aldı. Bu arada dokuz yaşlarında iken Kur'anı hıfz ederek hâfız oldu. Babasından dilbilgisi ve gramer dersleri alarak okumayı ve yazmayı öğrendi, bu arada bütün musiki makamlarını da öğrenen şair, 12 yaşlarında iken ilk tahsilini bitirdi. Bundan sonra Elaziz Rüşdiye ve idadisine kaydoldu. Bu okulda 3'ü rüşdi, 2'si idadi olmak üzere beş sene okudu. 1908 yılında en üstün derece ile diploma almaya hak kazandı. Yaşı on yedi olduğunda babasını kaybetti, Harp Okulu'na giderek Subay olmayı hedeflediği halde gidemedi ve tahsilini de bitirmedi.

Annesi ile iki kardeşinin geçimlerini sağlamak maksadıyla iş bulmaya çalıştı. O sırada Harput'ta yeni açılan Zahriye İlkokuluna ikinci muallimlikle ve madeni 150 kuruş maaşla tayin edildi. Bu okulda 5-6 sene çalıştıktan sonra, başmuallim oldu. 1916'da okulun kaldırılması üzerine, Harput'ta yeni açılan **Darü'l-Hilâfe** öğretmenliğine atandı. Burada da 1924 yılına kadar görev yaptı. Bu okulun da kaldırılmasıyla, Aslan Pınarı mevkiinde bulunan Sultani binasında yeni açılan Öğretmen Okulu'nun anbar memurluğuna tayin edildi. Bir yıl sonra da aynı okulda katip ve hesap memurluğuna yükseltildi. Daha sonra Elaziz Orta Mektebi'ne aynı görevle nakledildi. 1938 yılına kadar aynı görevi yürüttükten sonra Malatya Lisesi sekreterliğine tayin olundu ve 1950 yılında emekli oldu.

Pratik olarak Harput makamları öğrenmiş ve bunlara layıkıyla vakıf bir insandır. Osman Öge'nin nota bilgisi yoktur. Sesi hafızlık dolayısıyla son derece güzeldir. 1960 yıllarında sesi teybe, dolayısıyla bantlara kaydedilmiş, günümüzde de zevkle dinlenmektedir.

Rahmetli Hafız Osman Öge bu konuda şunları söylüyor.

“Bu bantlara okuduğum eserler, Elazığ halkına kıymetli bir yâdigârımdır. Bantlara okumuş olduğum eserlerden istifade ve terennüm edildikçe, ben de kendimde büyük bahtiyarlık duyar ve toprak olduğum zaman da ruhen şad olurum.”

Hafız Osman Öge, Elazığ'da tanınmış bir aileye mensubiyeti dolayısıyla ve hafız olması münasebetiyle sesini ticari maksatla kullanmayı tercih etmemiştir. Mütevazı yapısına uygun olarak, devlet memurluğunu tercih etmiş, bu arada arkadaş toplantılarında veya meclislerde makama aşına olduğu için sesinin hakkını vermeye çalışmıştır. Bu yüzden emekli olduğu zaman içinde oturacak kendi malı bir evinin olmadığını yine kendi beyanından anlıyoruz. Her ay aldığı 40-45 lira maaşla evini, ailesini geçindirmeye çalışmış, kirada oturmayı tercih etmiştir. Şüphesiz bugün söylenen türküler, ancak yüz- iki yüz sene içinde yakılan türkülerden ibarettir. Daha önceki yüzyıllara ait musiki parçalarının bazılarının kaybolduğu düşünülebilir.

Çünkü Hafız Osman Öge Bey'in çocukluğu sırasında kulağında kalan "Yel Eser" türküsü gibi çok neş'eli bestelerin kaybolduğu anlaşılıyor. Şayet bu türküyü Hafız Osman Öge unutmuş olsaydı, kaybolup gidecekti. 1937 yılında Elazığ'ı teşrif eden Atatürk için, Halkevi (şimdiki öğretmenevi) salonunda yapılan toplantıda Hafız Osman ve Korenin oğlu Memo tarafında Atatürk'ün huzurunda söylenen Divan ve Nevruz büyük dikkat çekmiştir. Atatürk bu okuyucuları yanına çağırmanın, ikinci defa söylemelerini emretmiş daha sonra da kalkıp masalarına gitmiş, söyledikleri bu makamlar ve bestekârları hakkında bilgi edinmiştir. Elazığ musikisine, makamlarına sesiyle hizmet etmiş, musikimizin bugünlere taşınmasına ve ilerlemesine yardımcı olmuş olan Hafız Osman Öge'ye, Elazığ'ın musikişinasları ve edipleri çok şeyler borçludur.

Elazığ'a hizmet eden böylesi büyük bir insan, 1975 yılında 83 yaşında iken Elazığ'da vefat etmiş ve Harput'ta aile mezarlığına defnedilmiştir.

ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

Fikret Memişoğlu'na (Harput Ahengi) adlı eseri için şükran duygusu

DUÂ ve SENÂ

Mef âîlün / Mef âîlün / Mef âîlün / Mef âîlün

- 1 Ezelden aşk u sevdâ nârının biryânıdır Fikret,
Yanık kalbiyle zirâ hüsnü an hayrânıdır Fikret,
- 2 Eser yazmakta cehdi ahd edenler bir mücâhiddir
Beşîri, Müstezâd, Aşran gazel sultânıdır Fikret.
- 3 Örölmüş güftelerden bir demettir (Harput Âhengi)
Ne mümkün olmamak mestân, gönül destânıdır Fikret.
- 4 Odur ahfâda takdim eyleyen ecdâdı şânınca,
Bilen bir kadr ü kıymet, bir cevâhir kânıdır Fikret

- 5 Kılıp şiiriyle irşâd aşk u meşk ilminde uşşakı,
Güzellik mesti, âşık dostu, canlar cânıdır Fikret.
  - 6 Hulûs-ı gayretin şükrânla gufrândır mükâfâtı,
İlâhi bahtı yâr olsun, duâ şâyânıdır Fikret.
  - 7 Senâdır (Hâfız Osman) dan onunçün cân ü dil kâvli,
Odur zîrâ son âşık, Harput'un ihvânıdır Fikret.
- 1 Fikret, ta eskiden beri aşk ve sevginin ateşiyle pişmiş, kebab haline gelmiştir, çünkü yanık gönlüyle güzel yüze hayrandır.
  - 2 Fikret eser yazma alanında bir savaşçı gibidir ve bu alanda azmi ve verilmiş sözü vardır. Beşiri, Müstezad, Aşiran Gazel gibi musiki makamlarının da sultanıdır.
  - 3 "Harput Ahengi" isimli yazdığı eser, güftelerden örülmüş bir demettir, Fikret'in o gönül destanına vurulmamak mümkün değildir.
  - 4 Atalarımızı kendilerine yakışan şöhretleriyle şimdiki ve gelecek nesle aktaran Fikret Memişoğlu'dur. Onu, mücevherin çıkarıldığı ocak olarak bilenler, kıymetini ve değerini de bilirler.
  - 5 Aşk ve aşk ilmiyle ilgili bilgileri şairlere kendi şiirleriyle aktardı ve onları aydınlattı. Fikret Memişoğlu, canların içindeki candır, aşıkların dostudur ve güzelliğe vurgun bir kişidir.
  - 6 Fikret Memişoğlu, senin temiz çalışmalarının ödülü şükürlerle Allah'ın rahmetidir. Allah talihini açık etsin, sana hepimiz duacıyız.
  - 7 Hafız Osman(Öge) candan ve gönülden söz ile Fikret için methiye söyler, çünkü o son aşiktir ve Harput'un aşık bir evladıdır.

ESKİ HARPOT'LA BAŞBAŞA

Feilâtün / Feilâtün

- 1 Çok değil, elli yıl önce,
Feyiz, berekettin Harput!
Feleğin devri dönünce,
Birden itip, bittin Harput!
- 2 Sendin doğum yerim, yurdum;
Hep seni düşünüp durdum.
Hasretinle hayat kurdum,
Her derdime yettin Harput!

- 3 Ömrümün en hoş çağında,
Çok gün gördüm kucağında.
Duman tütmez ocağında
Ne tez sönüp, gittin Harput?
- 4 O havuzbaşların n'oldu?
Niye bağın, bahçen soldu?!
Dalıp, baktım, gözüm doldu;
Sabrımı tükettin Harput !
- 5 Hani eski Kureybaşı ?
Nerede şimdi can yoldaşı?
Kalan varsa mezar taşı
Ölene rahmettin Harput !
- 6 Ne Toptan'dan uçar kuşun
Ne çağlar Yarıçavuş'un
Böyle virviran oluşun
Ne hikmettir n'ettin Harput !
- 7 İlim irfan ocağıydın
Hak erenler durağıydın
Seven sevilen dağıydın
Ne şen memlekettin Harput !
- 8 Tarihten de yüce başın
Yüz bir türbe dağın taşın
Namazgâhtı Kayabaşı'n
Vicdanda yer ettin Harput !
- 9 Seni çağında görenler
Söylese bir, dağ taş inler
Ne söyler var, ne de dinler
Şimdi n'oldun n'ettin Harput !
- 10 Yeter Hafız Osman yeter
Ne biter bu dert, ne iter
Ateş düşen yerden tüter
Yanıp, yakıp, tüttün Harput !

HARPUT MİMARİSİNİ YAŞATMA SORUNU

**Yrd. Doç. Dr.
Cevdet Emin EKİNCİ**

*Fırat Üniversitesi Teknoloji Fakültesi
İnşaat Mühendisliği Bölümü*

ÖZET

Bu çalışmada, Harput mimarisini yaşatma sorunu ana hatlarıyla incelenmiştir. Buna göre, 1830-1930'lu yıllarda yaşanan Mezre'ye göç nedeniyle, Harput'un tarihi mimarisi bozulmaya başlamıştır. 1930-1950 yılları "Harput'tan Kaçış", 1950-1980 yılları arasında "Mimari Yok Oluş", ve 1980-2000 yılları "Harput'u Kurtarma ve Yaşatma" dönemleri olduğu söylenebilir. 1980'li yıllarda yapılan sit alanı kararı ve bu karar kapsamındaki uygulamaların çok geciktirilmiş olması nedeniyle (1985 Tarihli, Kentsel Sit Alanı), tarihi Harput mimarisinin son örnekleri de kaybedilmiştir. 2000'li yıllardan sonra yapılan bazı yerel kurtarma ve yaşatma çalışmalarının (birkaç örnek hariç) Harput mimarisine uygun olmadığı ve/veya yansıtmadığı hususu halen tartışılan esas konudur. Sonuç olarak, ilgisizlik ve tarihi mirasına sahip çıkmadaki duyarsızlık nedeniyle tarihi Harput mimarisi kaybedilmek üzeredir. Kamuoyuna önemle duyurulur.

Anahtar Kelimeler: Harput, Elazığ, Harput Mimarisi, Harput Evleri

1. GİRİŞ

Elazığ ili dahilinde yapılan kazı ve araştırmalara göre; Elazığ, bu nedenle de Harput çevre tarihi Paleolitik Çağ'a kadar inmektedir. MÖ 2000'li yıllara tarihlenen Asur yazılı belgelerinde Karpata, MÖ 1300'lü yıllara tarihlenen Hitit yazılı belgelerinde Harputtaş olarak anılan yerleşimin Harput olduğu sanılır. Ünlü kalesinin ise Urartularca inşa edildiği kabul edilir. Yüzyıllar boyunca önemini koruyan Harput altın çağını ise Artuklular döneminde yaşamıştı. Yaklaşık yüz yıl süren bu dönem boyunca (1113-1234) Harput'ta birçok yapı inşa edilmiş; öte yandan kent önemli bir kültür, sanat ve ticaret merkezi durumuna gelmişti. Daha sonra Anadolu Selçukluların, İlhanlıların, Dulkadiroğullarının ve Akkoyunluların eline geçen Harput, 1516 yılında da Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Osmanlı İdaresine geçen Harput, başlangıçta Diyarbakır Eyaletine bağlı bir sancak halinde teşkilatlandırılmıştır. 1530 tarihli bir kayda göre Harput'ta o zaman 14 Müslüman, 4 ermeni mahallesi vardı. 19. Asrın sonlarında Harput'ta 2670 ev, 843 dükkan, 10 cami, 10 medrese, 8 kütüphane ve kilise, 12 han ve çeşitli büyüklükte 90 hamam bulunduğu Kamus-ül-a'lam'da belirtilmektedir.

19.yy'da da ipekçilik son derece gelişmişti. Harput Ovasındaki köylerde yoğun bir şekilde ipekböceği yetiştiriliyordu ve Harput'a Ermenilerce modern tekniklerle üretim yapan ipek fabrikaları kurulmuştu. 19.yy'da batılların büyük önem verdiği bir yerleşim haline gelen Harput'ta bu dönemde Amerikan, Alman ve Fransız kolejleri kurulmuştu. Bu gelişmeler kentin kültürel dokusunu çok etkiledi, hatta Amerika'ya çalışmaya giden ilk Türkler de Harputlular oldu. 1834 yılından sonra Harput'taki yerleşim 5 km. güneydeki o zamanlar küçük bir köy olan Mezre'ye kaymış. Sultan Abdülaziz'e atfen Mamuret-ül Aziz olarak adlandırılan yeni yerleşim Cumhuriyetten sonra Elazığ olarak adlandırılmıştır.

1930'lu yıllarda Harput'taki yapıların taşları sökülerek satılmış ve koca bir kent yok edilmiş. Şimdi kurtulabilen tarihi eserleriyle bir açık hava müzesini andıran Harput hem nefes almak isteyenlerin, hem de tarihi solumak isteyenlerin uğrak yeridir [1].

Resim 1. Cumhuriyet Öncesi Dönem Harput [2]

Konu ile ilgili farklı dillerdeki literatürler incelendiğinde 60 civarında isimle karşılaşılmıştır. Eski isimleri ise şöyle Tablo 1'de verilmiştir. Çok daha detaylı çalışma yapılması durumunda bu sayı artabilir niteliktedir. Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere Harput geçmişinde çok önemli değere sahipti. Evliye Çelebi'nin 17. yüzyılda yazdığı Seyahatnamesinde de "Has'an Ziyad" olarak geçmektedir.

Tablo 1. Harput'un Tarihi Sürecinde Almış Olduğu İsimler [2 ve 7]

• İşuva	• Hisn-ı Ziyad	• Herpert
• Khappeta	• Hisn Ziyad	• Herbert
• Harputa	• Hisn Ziyat	• Herbrut
• Harputavanas	• Hisn Ziyat	• Herprut
• Supani	• Hisn Ziad	• Kharput
• Sophone	• Hisn Ziat	• Kharpût
• Tsophk	• Hisn Ziat	• Harput
• Kharpert	• Hesna de Ziad	• Merzia-i Muzafferiya
• Kharberd	• Has'an Ziyad	• Mezria
• Gaspert	• Hartabird	• Mezre
• Khertpert	• Khartabirt	• El-Âziz
• Kartpert	• Haribirt	• Elazık
• Antizene	• Hertebirt	• Elyızig
• Kharbud	• Hayrel-Büyût	• Elyazig
• Karberd	• Simsat	• Mamuret-el-Aziz
• Harberd	• Mezapotamya	• Mamuret-ül-Eaziz
• Hinzit	• Herburt	• Mamuret-ul-Aziz
• Handzit	• Khurput	• Mamur-ul-Aziz
• Ziyata Castellum	• Harbut	• Memuret-al-Aziz
• Karput	• Khızniyat	• Elaziğ

2. HARPOT'UN ÇARPICI ÖZELLİKLERİ

Yukarıda da kısaca bahsedildiği gibi günümüze gelinceye kadar Asur, Hurri-Mitanni, Hitit, Urartu, Pers, Sasani, Roma-Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Çubuk Beyliği, Artuklu, Akkoyunlu, Dulkadirli ve Osmanlı dönemi yapıları ve bazı mimari izlerini halen taşımaktadır. Buna göre, kalesi, okulları, camileri, kiliseleri, türbeleri, hamamları konaklarıyla ve zengin kültürüyle geçmişin dört başı mamur kenti geçtiğimiz yüzyıl içinde Elaziğ'a taşınmış.

Anadolunun en eski kiliselerinden biri Harput'tadır. Günümüzde Harput'taki sekiz kiliseden yalnızca biri ibadete açıktır. Adı, Meryem Ana Süryani Kilisesidir. Harput Kalesi'nin doğusunda, sur duvarlarının altındaki kilise, uzaktan bakıldığında surların bir parçası gibi görülür. Süryani geleneğine göre kilisenin ilk olarak MS 179 yılında bir pagan tapınağının yerine inşa edildiği kabul edilir. Anadolu'nun belki de en eski kiliselerden biri olan yapının günümüze ulaşan bir yazıtında 1179 yılında onarıldığı anlatılır. Aslında bir manastır olduğu bilinen yapının günümüze yalnızca kilisesi ulaşmıştır, bitişindeki okul, misafirhane, metropolithane gibi binalar ise 1936 yılında yıkılmış.

Halk arasında özellikle sinir hastalarının şifa bulmasıyla ün kazanan Meryem Ana Kilisesi uzun yıllar boyunca kullanım dışı kalmış. 2000 yılında onarılıp yeniden ibadete açılmış. Diğer kiliseler ise geçtiğimiz yüzyıl içinde yıkılmış. Eskiden Harput'un dört mahallesinde Surp Stepanos, Surp Nişan, Surp Hagop ve Surp Garabed adlarını taşıyan dört Ermeni kilisesi varmış. Bu kiliselerden yalnızca Gürcübey Mahallesi'ndeki Dabakhane'ye giden yolun üzerindeki Surp Garabed Ermeni Kilisesinin yıkıntıları görülebiliyor. Bu kilisenin duvarları büyük ölçüde yıkılmıştır.

19.yy'da Harput'ta Amerikalı, Fransız ve Alman misyonerler okullar açarak yerli Hıristiyanlardan Katolik ve Protestan cemaatler yaratmayı başarmışlar. Bu okulların en ünlüsü Amerikalı misyonerler tarafından kurulan Yeprad (Fırat) Kolejiydi. Harput'da 1859-1915 arasında eğitimini sürdüren bir Ermeni Ruhban okulu ve yetimhanesi de vardı.

Harput ve çevresi doğal güzellikleriyle de dikkat çekicidir; Türkiye'nin turizme açılmış on mağarasından biri olan Buzluk Mağarası Harput yakınlarındadır. Birçok hastalığa iyi geldiği kabul edilen Dabakhane Suyu da hem banyo, hem içme olarak şifa dağıtır.

Harput'un çok kültürlü geçmişi burada zengin bir kültürel birikiminin de varlığına sebep olmuştur. Örneğin klarnet, kanun, keman ve ud gibi çalgılarla söylenen "Evlerinin Önü, Yemen Türküsü, Mezre, Dağlar Dağımdır Benim ve Maden Dağı Dumandır" gibi ünlü Harput türküleri diğer yörelerimizden farklılık taşır.

Dünyada "mumlu dans" olarak tanınan "Çayda Çıra" da Harput'a özgü bir halk dansıdır; ayrıca "Elazığ Halayı", "Temür Ağa", "Avreş", "Nure", "Keçiğe (Köçekçe)", "Ağır Halay (Ağırlama)" ve "Delilo" da yöreye özgü danslardır.

Harput mutfağına özgü yemekler arasında Kellecoş, İşgene, Harput Köfte, Peynirli Ekmek, Fodula, Heside, Pestilli Yumurta ve Dolangel başta gelir. Yörenin üzüm ve cevizlerinden yapılan "Orcik" de Harput'a özgü tatlardandır.

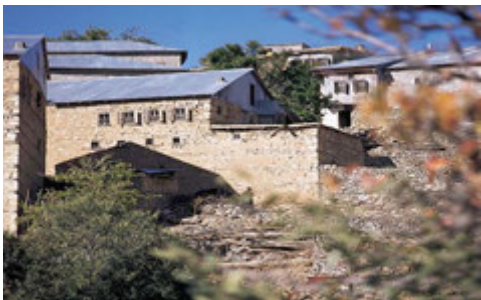
Harput'un bir başka simgesi de Arap Baba'dır. Arap Baba'nın yüzlerce yıldır bozulmayan başsız cesedi Harput'a gelenlerce mutlaka ziyaret edilir. Ceset yeşil kumaşla örtülü camdan bir sandukanın içindedir. Görmek isteyenlere örtü kaldırılarak ceset gösterilir. Türbenin yanında bir mescitte bulunmaktadır.

Harput'un en önemli ve eski yapısı ise Ulu Cami'dir. Eğik minaresiyle de ünlenen cami içindeki bir yazıta göre Artuklu Hükümdarı Fahrettin Karaaslan tarafından 1156-1157 yılları arasında yaptırılmıştır.

Harput girişinde yer alan 16.yy yapısı Ağa Camisi, biraz ilerideki Artuklu yapısı Alacalı Camisi ve Osmanlı dönemi yapısı Kurşunlu Camisi, Ulu Cami yakınlarındaki Osmanlı dönemi yapısı Sarahatun Camisi Harput'un tarihi camileri arasındadır. Fatih Ahmet Baba, Ankuzu Baba ve Mansur Baba Türbeleri de Harput ve çevresindeki kutsal ziyaret yerlerindedir.

Harput Kültür Evi'nde de kentin görkemli geçmişi tanıtılmakta, yöreden toplanan otantik eşyalar sergilenmektedir.

Bir zamanlar Harput'ta Anadolu'nun birçok kentinde olduğu gibi Ermeniler, Rumlar ve Süryaniler yaşıyordu. Vital Cuinet'e göre, 1890'lı yılların başında Harput kent merkezinde 12600 Müslüman, 4850 Ermeni Ortodoks, 1845 Ermeni Protestan, 252 Ermeni Katolik ve 453 Rum olmak üzere 20.000 kişinin yaşadığı belirtilir (Aynı dönemde Mezre'de yarısı Gayrimüslim olmak üzere 5000 kişi yaşıyormuş ve Harput çevresinde 40 Ermeni köyü varmış). Şimdi bir elin parmağı kadar Süryani ve Ermeni ailesi Elazığ merkezinde yaşamını sürdürmektedir.

Resim 2: Harput Evlerinden Yakın Dönem Örnekleri [2]

Resim 3: Harput'un 2010 Yılı Genel Görünümü [2]

Elazığ-Harpur hem stratejik hem de doğal kaynakları nedeniyle Paleolitik dönemden beri yerleşmeye sahne olmuştur. Türk hâkimiyetine kadar eski kavimler yörede önemli devletler ve uygarlıklar kurmuşlardır. 1085 yılından sonra Türkler Harpur ve civarını kale ve askeri şehir konumundan çıkartmaya başlamış, Osmanlı imparatorluğu döneminde ise kültür, sanat ve ticaret merkezi haline getirerek, Harpur'un her zerresine Türk damgası vurmuşlardır. Dünün Kalesiyle, mektep ve medreseleriyle, camileri, hanları hamamları, çarşıları alim ve sanatkarları ile ünlü Harpur'u; aynı özelliklerini zaman içerisinde geliştirerek bugünün önemli bir merkezi haline gelmekte olan Elazığ'ı ortaya çıkarmıştır.

Binlerce yıldır insanların üzerinde yaşadığı Harpur, Türk sahiplerinin Orta Asya'dan getirdiği öz değerleriyle çok zengin ve anlamlı bir hayat tarzı ortaya koymuştur. Bu sebeple ilimiz kültür unsurları bakımından çok zengin değerlere sahiptir. Örf, adet, gelenek ve göreneklere, törenleri, türkü ve manileri, halk tecrübesini yansıtan halk hekimliği, geleneksel el sanatları ve halk dansları, mutfağı vb. milli kültürümüz içerisinde kendine has özellikleriyle ölümsüz yerini almıştır [1 ve 2].

3. TARİHİ HARPUR EVLERİ

Yapılan inceleme ve gözlemlere dayanarak Harpur'taki evlerini iki farklı kategoride incelenmesinin yararlı olacağı kanaatine varılmıştır. Buna göre; birinci grupta toprak esaslı klasik evler ve ikinci grupta ise konaklar başlığı altında incelenecektir.

3.1. Klasik Evler

Genel anlamda toprak esaslıdır. Zemin+1 şeklinde yapılmışlardır. Özel bir mimari düzenlemesi ve stili yoktu. Evler uzun yıllar sonunda kendi kendine oluşmuş olup özel bir mimari yönü pek yoktu denilebilir. Ailenin ekonomik durumuyla bağlantılı olarak moloztaş ve kesme taş esasıyla yapılanları da vardı. Harpur klasik evlerin en genel özelliği cumbalı ve düz damlı olmalarıdır (Resim 4:a-b-c-d-e-f).

Resim 4: Klasik Harpur Evleri [2 ve 6]

Evlerin dışı cephelerinde cumba uygulamasının dışında özel bir mimari hareketlilik yoktu. İç hacimde yine ailenin ekonomik durumuyla bağlantılı olarak bazı estetik özellikler verilebilmekteydi. Bu estetik değerler özellikle kesme taş ve ahşap esaslı yapı elemanlarında yansıtılmıştır.

Zemin kat bir binanın servis-hizmet katı olarak kullanılır ve algılanırdı. Burada günümüzdeki karşılığı olan mutfak, kiler, antre, tuvalet ve banyo yer alırdı. Üst kat ise ağırlıklı olarak günlük ve gece yaşam birimleri yer alırdı. Toprak esaslı yapıların dış kabuğu 40-50 cm kalınlığında, moloz ve kesme taş esaslılarda 30-50 cm kalınlığı tercih edilirdi.

İç hacimler arasında duvarlar dış duvara göre daha ince olup, bağdadi esaslı uygulamalarla ağırlıktaydı. Yapıların üst katlarında cumba-çıkma uygulaması oldukça kabul gören bir bina hareketliliğiydi. Pencereler dar ve yüksek olur, yarısı ise çıtalı gölgeleme en tercih edilen şekliydi. Zemin katlarda zorunluluk olmadığı sürece pencere bırakılmazdı. Döşeme serbest açıklığı çapları 10-20 cm olan ve 40-60 cm aralıklarla döşenen salma veya cisirlerle (kiriş) geçilirdi. Bu ahşap kiriş elemanları yapıda cumba-çıkma yapılması durumunda dışa doğru devam ettirilirdi. Döşeme kirişlerinin alt kısmı kaplamasız, üst kısmı ise genellikle klasik tahta kaplamalı yapılırdı.

Yapının çatısı da aynı mantıkla düzenlenirdi. Fakat buradaki salmalar, ara katlara oranla daha kalın ve masif ağaçlar tercih edilirdi. Düz damlar su ve ısı geçirimsizliği sağlamak amacıyla bazen iki tabakalı bazen de üç tabakalı yapılırdı. Düz çatı kirişlerinin üstü klasik tahta kaplamalı ve onun üzerine özellikle meşe külü katkılı yağlı kil tabakası ve onun üzerine de normal kil+toprak karışımı son tabaka uygulanırdı. Çatılarda evin sokağa bakan kısımlarına ve/veya iç bahçe kısımlarına su akar yerleri bırakılır, çatıda birikmiş ve/veya erimiş kar sularının buradan uzaklaştırılması sağlanırdı.

3.2. Konaklar

3.2.1. Ev-Konaklar

Harput ev-konakların büyük bir bölümü iki veya daha fazla katlı olup, yine bu evlerin birçoğu şehnişin de denilen cumbalı tipteydi (Resim 4). Evlerin caddeye bakan cephelerinin üstünde “Ya Hafız Ya Allah”, “İnna Fetehnaleke Fethen Mübina” gibi levhalar asılırdı. Genellikle iki katlı olan bu yapıları bir dış avlu çevreler. Dış avlu insanların ve hayvanların aynı kapıdan evin kapalı kısımlarına geçişini sağlayan ev ile sokak arasında kalan mekandır. Avluya yuvarlak taş kemerli, demir tokmaklı ve saçla kaplı iki kanatlı “Dervaze” denilen bir cümle kapısı ile girilir.

Cümle kapısının kanatlarından sol kanatın alt ortasında ayrıca üstü yarım daire biçiminde 70 cm eninde 80 cm boyunda ufak ikinci bir kapı daha vardır ki, bu kapı iki kanatlı büyük kapının her iki kanadında kapalı olduğu zamanlar, ev halkının azıcık eğilerek bu kapıdan girip çıkmalarını sağlardı. Büyük kapının her iki kanadının açılması ancak düşünlerde, büyük ziyafetlerde, bilhassa bayramlarda olurdu.

Haremlik ve selamlık olarak iki ana bölümde biçimlenen Harput evlerinin haremlik kısmının iç avlusuna taş kemerli ve tezyin edilmiş bir kapıdan girilir. Üzeri kapalı olan iç avluda, üstü kapalı ve önü açık bir tandırılık, odunluk, tuvalet yer alır. İç avludan taş merdivenle hareme çıkılır.

Harem dairesi daha çok ev hanımlarının gününü geçirdikleri bölümdür. Harem dairesi sofa denilen kapalı bir salon ve buraya açılan muhtelif odalardan oluşur. Oturma, misafir, yatak odaları gibi. Bu bölümün gerek alt kattan, gerekse üst kattan bir kapı ile selamlık kısmına bağlantısı vardır.

Erkeklerin oturduğu selamlık kısmına ise dış avludan girilir. Selamlık, salona (sofa) açılan bir odadan oluşur. Burada salon, odaları birleştiren ve evin planlanmasını etkileyen bağlayıcı öğedir. Odalardan birisi büyük selamlık odasıdır ki, misafirler buraya alınır. Oda tavanı yüksek, pencereler oldukça geniş ve önü Cumbalı (Şahnişinli) dir.

Dış avlu, iç avlu, selamlık, haremlik, kiler ve hela gibi bölümlerden oluşan Harput evlerinin pencereleri ise; genellikle ahşap çerçeveli ve kafeslidir. Alt katlarda yer alan pencereler, üst katlardakilere göre oldukça küçük boyutlu olup, çevreleri kesmetaş ile çevrilerek ve demir parmaklıklarla sağlamlaştırılmıştır. Cumbaları genelde beş ya da yedi pencere olan Harput evlerinin üst örtüsü ise, ahşap üzeri toprak örtülü olup, çok az bir evin üstü çatı ile örtülüdür.

Harput Ev-Konakların en önemli özelliklerinden biri de kapıların tokmaklarıdır. Bu kapı tokmakları demirden tezyinatlı bir şekilde yapılmış olup iki adet olarak kapılara yerleştirilmiştir. Küçük olup ince sesli olanları kadınlar tarafından kullanılırdı. Büyük ve kalın sesli tokmak ise eve gelen erkekler tarafından kullanılırdı.

Her eve taş kemerli bir cümle kapısı ile girilirdi. Konağın dış kapısından sonra içeride üstü açık bir sahada avlu yer alırdı. Buraya dış avlu denilirdi. Bu avluda genellikle, üç kapı bulunur. Bu kapılardan birincisi "Harem" tarafına, diğeri "Selamlık" tarafına, bir diğeri ise "Hizmetkar"ların oturduğu tarafa açılırdı (eğer bu kapı konağın dışında değilse).

3.2.2. Harput Konakları

Alt katta, hemen hiç oturma odası yoktur. Ambarlar, kilerler ve benzerleri yer alırdı. Buradan merdivenle selamlığa çıkılırdı. Selamlık bölümüne girilince, bir avlu ve bu avluya açılan bir kaç kapı ile karşılaşılır. Bu kapılardan biri, en büyük odaya yani selamlık odasına, diğeri selamlık yatak odalarına açılır. Selamlıktan dönüp tekrar dış avluya çıktığında, bu avludan girilen ikinci kapı, harem tarafına açılırdı. Bu kapalı kapıyı açınca, ikinci bir avlu (iç avlu) bulunurdu. Bu avlunun da kısmen üstü açık yapılırdı (Resim 5).

Resim 5: Harput Evi-Konağı Örneği (Şefik Gül Konağı) [2]

Resim 6: Harput'ta Bir Konağın Genel Görünümü (a) ve Sunguroğlu ve Küçük Efendi (Dönerler) Konaklarının Eski-Yeni Görünümü (b-c) [2]

İç avlu, mücevherat dolu kapalı kutu gibi bir yerdi. Çünkü; konağın çeşmesi buraya akar; kilerler, ambarlar buraya açılırdı. Hatta (gelini koltuğa verme) töreni de burada yapılırdı. Kilerde, evin kışlık yiyecekleri ve çerezler bulunur. Ambarda ise buğday, nohut, fasulye, arpa, küşne, odun vs bulunurdu.

İç avludan, haremın üst bölümüne çıkılır. Burada üstü yine yarı açık bir avlu ki, buraya harem dairesinin kapısı ile kiler ve mutfak kapıları açılmaktaydı. Mutfak, bu avlunun en uzak köşesinde, kiler daha yakında bulunurdu. Mutfakta raflar takalar, erzak küleri ve çinilerle sele-sepet ve benzerleri vardı. Kilerde, aşağıdaki kilerdekilerden daha kıymetli ve günlük ihtiyacı karşılayacak erzak ve çerezler bulunmaktaydı. Tavanlardan sarkan üzüm, kavun ve armut, elma hevenlerine kadar hemen her şey bulunurdu.

Harem dairesine, avluya açılan kapısından girilince “sofa” denilen kapalı bir salon ve buraya açılan muhtelif kapılar yer alırdı.

Bunlara örnek olarak; oturma, misafir, yatak ve yıkanma odalarının kapıları gösterilebilir. Evin en çok sanat işçiliği, harem tarafının duvar ve tavanlarında görülürdü. Harem tarafının, gerek alt kattan gerekse üst kattan bir kapı ile selamlığa da bağlantısı vardır. Kısaca tasvir ettiğimiz bu ev örneği yalnız Harput'ta değil büyük köylerin “bey” ve “ağa” evlerinde de vardı. Odalar 18 m², tavanlar 3,40 m.den aşağı değildi.

Pencereler geniş ve güneye doğruydı. Kuzeye bakan yazlık ayvanlar da vardı. Balkon vazifesi gören bu ayvanlar, bazen bir bazen iki kemerle çevriliydi. Dışarıdan görüntüyü kesecek korkuluklar bu ayvanlara ayrı bir yapı güzelliği verirdi. Buralarda yemek yenip oturulur ve yatılabilirdi.

3.2.3. Bey ve Ağa Konakları

Bey ve Ağa Konakları, genelde kesme taştan inşa edilir ve taş işçiliğinin en güzel örnekleriyle bezenirdi. Ayrıca konakların pencere ve kapı üstleri dolma kenarlı köşelerinin her biri ayrı ayrı taş motifleriyle süslenirdi. Haremlik duvarları, çok güzel çinilerle kaplı, tavanlar ceviz tahtalar üzerine oyma motifli yapılırdı.

Motif ve süsleme sanatı, Harput evlerinde çok kullanılmaktaydı. Hemen her eski yapıda bulunan örneklerine rastlanırdı. Oyma çeşitleri, kapı pencere köşelerine, ocakların kenar ve üst kemerlerine, merdiven korkuluklarına, sütun gövdesine ve başlıklarına işlenmiştir. Bunlar taşçılık sanatının en ince örnekleriydi. Süsleme motifleri ise özellikle tavanlara, çıkmalara, balkonlara, iç duvarlara ve saçaklara işlenmiş olarak görülüyordu. Bu oyma motiflerin, en zengin ve en hünerli örneklerini Harput'ta yalnız binalarda değil bakır eşyada da görmek mümkündür [2 ve 3].

4. MİMARİ YAPILARIN BOZULMA NEDENLERİ

Tarihi bir yapının bozulmasında iç ve dış olmak üzere iki farklı neden söz konusudur. Bunlar iç ve dış nedenler olarak anılır. İç nedenler arasında;

- Yapının konumundan kaynaklanan hasarlar,
- Zemin özellikleri,
- Strüktürel tasarımdaki hatalar,
- Hatalı malzeme kullanımı ve hatalı detay uygulamaları ile
- Niteliksiz işçilik gösterilebilir.

Dış nedenler arasında da;

- Bilinçsiz bakım-onarım,
- İklim şartları,
- Kötü kullanım,
- Terk ve
- Vandalizm gösterilebilir [4].

Resim 7, 1910-1920 yılları arasına ait olup, Resim 8, 2009 yılına aittir. Bu resimleri kendi içinde karşılaştırdığımızda tarihi Harput'un kaybedilmiş olduğunu görüyoruz. Resim 9 ise 2010 yılından sonra restore edilerek kurtarılmıştır. Resim 10 ise Harput Paşa Konağı ve Resim 11'de ise Resim 1c'de 2010 yılından sonra Sarahatun Cami Meydanında yerel yönetimce önce "Harput Osmanlı Konağı" ve daha sonra "Harput Sevgi ve Kültür Konağı" ismiyle anılmaya başlanan ve mimarisi itibarıyla da tartışmaya açık yeni yapı görülmektedir.

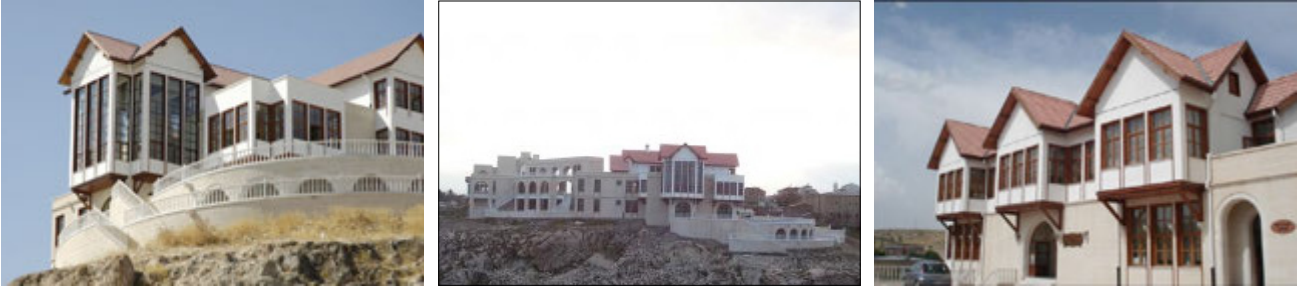
Resim 7: Tarihi Harput'tan Bir Görünüm [2]

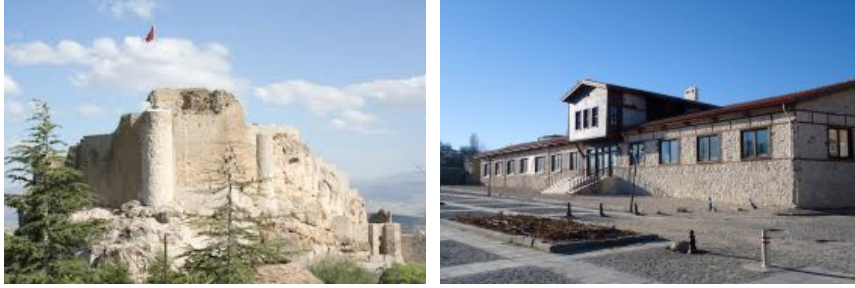
Resim 8: Harput'un Dağ Kapı (a-b)ve Üç Lüleli Çeşme (c) Genel Görünümü [2]

Resim 9: Harput'un Dağ Kapı Restorasyon Sonrası Görünümü [2]

Resim 10. Harput Paşa Konağı [2]

Resim 11. Harput Kalesi (a) ve Resim 1c Alanında Yerel Yönetimce Yapılan Harput Sevgi ve Kültür Sarayı(b)

Tarihi Harput'un mimarı yapılarının bozulma nedenleri arasında terk ve beraberinde ilgisizlik gelmektedir. Bu konuda <http://www.bizimharput.com> tarafından yapılan ve 29 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla ortaya çıkan online anket sonucu aşağıda verilmiştir [2, 3 ve 4].

Sizce Harput'un En Önemli Sorunu Nedir? (Erişim Tarihi:29 Mayıs 2009)

Su	3.02%
Yeşil Alan	5.81%
Kanalizasyon	6.15%
Temizlik	11.96%
Yatırım Eksikliği	21.45%
İlgisizlik	51.62% [5].

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Harput, yerleşim yeri itibarıyla Asur, Hurri-Mitanni, Hitit, Urartu, Pers, Sasani, Roma-Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Çubuk Beyliği, Artuklu, Akkoyunlu, Dulkadirli ve Osmanlı dönemlerine ait olmak üzere birçok uygarlığı peş peşe yaşamıştır. Bu tarihsel yoğunluk ve geçmiş dönemlere ait eserlerin bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985 Tarihi Ev Kentsel Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Sit alanı olarak alınan yerlerde halen tartışmalar sürmektedir. Tamamı sit alanı olamamış, bir mahalle ortasındaki bir caddesin bir tarafı sit alanı diğer tarafı değil, anlaşılır değildir.

Bu karar oldukça geç alınmış bir karar olup, birçok bayındırlık ve özel mülkiyet yapılarının kurtarılmasına hiçbir katkı sağlayamamıştır. Yani tarihi belde mevcut konumuyla özellikle sivil mimari örnekleri eskiye dair hiçbir şey bırakılmamacasına yok edilmiş ve talan edilmiş, diyebiliriz. Harput kaybedilmiştir. Fakat, şu anda oldukça zor şartlarda ayakta duran ve/veya durmaya çalışan, Kale, Cami, Türbe, Kilise ve Hamamlar incelendiğinde kaybedilen değerlerin ne kadar önemli olduğunu, kaybedilen mimarinin ne kadar değerli olduğunu anlıyoruz. Yukarıda verilen resimlerden de anlaşılacağı üzere son derece önemli bir yerleşim merkezi olan Harput aynı zamanda bir medeniyet merkezi kimliğine sahiptir.

Harput'un geçmiş dönemlerine ilişkin resimleri dikkatli incelendiğinde, konut amaçlı kullanılan yapıların önemli kısmı düz dam olarak yapılmıştır. Bu yapı tarzı sürekli bakım ve onarımı gerektirmektedir. Geçmiş dönemlerdeki iklim şartları da dikkate alındığında mevsimler arası ve/veya gece-gündüz arası yüksek ısı farklılığına pek uygun değildir.

Konakların bazıları hariç, yapıların önemli kısmı düşük kaliteli ve yerel malzemelerle yığma yapı şeklinde inşa edilmişlerdir. Ayrıca bu yapılar strüktürel açıdan da yetersizdiler.

Zaman içerisinde Harput'un özellikle Mezre'ye taşınma isteği sonun başlangıcını oluşturmuştur. Diğer taraftan, ahalinin önemli kısmı mevcut yapılarını sökerek Mezre'ye taşınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985 yılında Harput'u "Kentsel Sit Alanı" olarak ilan edilmiştir. Sit alanı olarak alınan yerlerde halen tartışmalar sürmektedir. Tamamı sit alanı olamamıştır. Örneğin bir mahalle ortasındaki bir caddenin bir tarafı sit alanı diğer tarafı değildir, bu kararda hiç anlaşılır değildir ... !

Ayrıca alınan karar oldukça geç alınmış bir karar olup, birçok bayındırlık ve özel mülkiyet yapılarının kurtarılmasına hiçbir katkı sağlayamamıştır. Yani tarihi belde mevcut konumuyla özellikle sivil mimari örnekleri eskiye dair hiçbir şey bırakılmamacasına yıkılmış ve/veya talan edilmiş, diyebiliriz.

Fakat, şu anda oldukça zor şartlarda ayakta duran ve/veya durmaya çalışan, Kale, Cami, Türbe, Kilise ve Hamamlar incelendiğinde kaybedilen değerlerin ve mimarinin ne kadar önemli olduğunu şimdi anlıyoruz.

Harput ve mimarisi kaybedilmiştir. Harput'un kurtarılması adına kısa ve orta vadede yapılması gereken hususlar özetle şöyle olmalıdır.

- Harput sürekli kamuoyunun gündeminde tutulması,
- Harput'a özgü panayır, şenlik, festival gibi etkinlikler düzenlenmesi,
- Harput bir mezarlık alanı olmaktan kurtarılması,
- Günümüze kadar ulaşmış ve şu anda oldukça kötü durumda olan tüm yapılar için restorasyon çalışmalarına hızla başlanması,
- Sürekli bakım ve sağlama çabalarına önem verilmesi,
- Kesin verilere ve özgün öğelere dayanması,
- En az ve nötr malzeme ile parçalar birleştirilmesi,
- Önemli bir hasar verilmeden yeni işlev kazandırılması,
- Değerlendirme ve ortadan kaldırma kararları yalnız müellifin görüşüne bırakılmaması,
- Kastamonu Valiliği'nin başarıyla uyguladığı Safranbolu Projesi'ne benzer bir proje Harput içinde hayata geçirilmesi,

- Uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılması ve bu konuda AB Youth projeleri (Gönüllülük) hazırlanması,
- Harput mümkün olan en kısa sürede inanç turizmine açılmalı hususunda pilot çalışmalarına başlanması (USA: Amish Country örneği).
- Yapılacak ekler yalın ve yapısal düzeni yansıtır şekilde olması,
- Restorasyon tarihi belgeleri yanıtacak ve aslını bozacak şekilde olmaması ve
- Eski yapım yöntemleri ile amaca ulaşamazsa çağdaş tekniklerden faydalanılması,
- Tarihi anıt kavramı yalnız büyük sanat eserlerinin değil ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar. Bu nedenle anıtların korunması ve onarımı için bütün teknik ve bilimlerden yararlanılması,
- Mimari yapıların korunması ve onarılmasında amaç onların bir sanat eseri olduğu kadar bir tarihi belge olarak da korunması,
- Yapıların ve anıtların korunması, her zaman onları her hangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanılmakla kolaylaştırılabilir. Fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemesi,
- Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemesi,
- Bir yapı ve/veya anıt tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçası olduğu asla unutulmamasıdır.

Sonuç olarak;

- Ciddi ve tutarlı yaklaşımlarla beldenin tamamı sit alanı ilan edilmeli ve sivil yaşamın yeni yapılaşmasına bundan böyle izin verilmemelidir. Ayrıca, mevcut yapılar da Harput'un geçmişindeki modelleri içeren cephe kaplamalarıyla yeniden kaplanmalıdır.

Ya da

- Sit alanı olmaktan tamamen çıkarılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Danık, E. ve Balaban, M., (2004). Harput Gezi Rehberi. Elazığ: Örnek Ofset.
2. Ekinci, C.E., (2008-2013). Restorasyon Dersi Notları. Elazığ: Fırat Üni. Teknik Eğitim Fakültesi.
3. Ekinci, C.E., (2008-2013). F.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Yapı Tasarımı Eğitimi Bölümü Restorasyon Dersi Alan Çalışması: Harput İzlenimleri/Alan Çalışması.
4. Ekinci, C.E., (2008). Borda Kitap: Yapı ve Tasarımcının İnşaat El Kitabı. Data Üniversite Kitapevi. Elazığ.
5. <http://www.bizimharput.com/modules.php?name=Surveys&op=results&pollID=3> (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2009)
6. Ekinci, C.E., (1988-2013). Şehirciliğin Kuramsal Temelleri Ders Notları (Harput'un Yok Oluş Nedenleri Alan Çalışması Arşivi) (Aharonyan, Vahe Hayg, Ara Çingiryan ve Huring Zakaryan Koleksiyonundan), Elazığ: F.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yapı Eğitimi Anabilim Dalı.
7. Tuğracı, P., (1985). Osmanlı Şehirleri. İstanbul: Milliyet Tesisleri.

ELAZIĞLI KADIN ŞAİRLER VE ŞAİR BERİKA KÜÇÜK

R. Mithat YILMAZ

Sözün başında şu gerçeği teslim etmeliyiz; ilimiz, kadın yazar ve şairler açısından çok fakirdir. Hanginiz, bir çırpıda bir elin parmaklarını bulacak kadar Elazığlı kadın şair adı sayabilir?

Şöyle bir araştırma yaptığımızda şaşırıp kaldık. Şükrü Kacar Hocamızın üç ciltlik “Bu Toprağın Yaşayan Ozanları”nda yer alan 77 şairden ancak 5'i kadındır. Bunların da bize göre biri (Gülmeral Kaya) Elazığlı değildir; üçü ise (Berrin Çınarcı, Aynur Kacar Dehni, Ayşe Karakaya) şair değildir. Geriye şair diyebileceğimiz bir Berika Küçük kalmıştır.

Elazığ Belediyesi'nce bastırılan “Harput'tan Hazar'a Elazığlı Şairler”de sadece bir kadın şairin ismi geçmektedir; o da yine Berika Küçük'tür.

Reşat Gündüz'ün “Ufkum” adlı Elazığlı şairler antolojisinde iki kadın şair (Nebahat Çetin, Zehra Şengüler) vardır. Lakin bu şairlerimizin o yıllarda gençlik saikiyle yazdıklarını saymazsak, şiirde bir devamlılıkları görülmemiştir. Teessürle ifade etmeliyiz; şiirlerinde zaman zaman “Şoben” mahlasını da kullanan Nebahat Çetin'in bundan yıllar önce henüz genç denilecek bir çağda vefat haberini almıştık.

Fikret Memişoğlu'nun “Harput Divanı”nda ismi geçen 36 şair arasında kadın şair bulunmaz.

Yine Memişoğlu'nun, “Harput Halk Bilgileri” kitabında ismi kaydedilen “Harput Halk Şairleri” arasında Saraylı Dilşad Hanımın, Hoğulu Hayriye Hanımın ve Perçençli Refika Hanımın isimleri geçerse de neticede bu hanımların gerçek anlamıyla bir şair olmadıkları; söz-sohbet ehli, meclisârâ hanımlar oldukları anlaşılır.

Bizim, “Şiir Şiir Elazığ” antolojimizde şiiri bulunan 7 hanım şairden biri de yine bu Dilşad Hanımdır. Geriye kalan altı şairin ikisi (Sevilay Sadıkoğlu ve Suzan Alptekin) Elazığlı değildir. İkisinin (Gönül Aygün, Nuran Yükselen) nereli olduğunu tespit edemedik. Kala kala Elazığlı diyebileceğimiz iki bayan şair kalır geriye; Ayten Özmeral ve Berika Küçük.

İshak Sunguroğlu'nun “Harput Yollarında” isimli dört ciltlik eserinde 27 şair adı geçerse de bunlar arasında kadın şaire rastlanmaz.

Bu alanda sathî olmakla beraber yapılan tek araştırma Cahide Dalokay Özdemir'e aittir. Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı'nın yayın organı “Elazığ” dergisinde çıkan üç yazısında Özdemir, 8 hanım şairin ismini zikretmektedir; Berika Küçük, Dilşad Hanım, Hayriye Hanım, Fatma Hanım, Arman Merkanlı, M. Gufran Taş, Şükran Gümüş, Ayfer Soylu.

Elazığlı kadın şairlere son bir isim ekleyebiliriz; o da Naşide Gökbudak. Ancak, bilirsiniz, Gökbudak daha çok peş peşe yayınladığı romanlarıyla ün yapmış, tek kitapta topladığı –zaten pek de başarılı olmayan– şiirleri ikinci planda kalmıştır.

Görüldüğü üzere, kaynaklardan hangisine el atacak olsak, muhakkak karşımıza “Berika Küçük” ismi çıkmaktadır.

Elbette onun tüm şiirleri, edebî estetizm ve sanat inceliği bakımından çok yukarılarda değildir. Fakat bu açıdan çok başarılı mani ve şiirlerinin bulunması bir yana; hayatının sonuna kadar şiiri kendine meşgale edinmesi, sanat-kültür çevreleriyle yakın ilişkisi; ayrıca sıcak insanî münasebetleri ve Harput Hanımefendiliği kendisini daima şairler safında anılmaya layık kılmıştır. Nazarımızda Berika Küçük, Nihat Kazazoğlu'nun sesinden zevkle dinlediğimiz o meşhur cinaslı manisindeki “gül deseni/gül desenli” ümmül-şairedir:

*Gül deseni, gül deseni
Kokladım gülde seni
Gözlerin menevşeden
Yanağın gül deseni.*

Berika Küçük, bir öğretmen babanın kızıdır ve yöremizde bir zamanlar idol hâline getirilmiş bir öğretmenin de öğrencisi; Sıdika Avar'ın. Ayrıca, kendisi de okuyup öğretmen olmayı çok arzu etmesine rağmen bazı sebepler yüzünden okuyamamıştır.

Sanırsız, bütün bu etmenler dolayısıyla Berika Küçük şiirinde, okuma, yazma, kitap, kalem öğeleri çokça çıkar karşımıza. Kadın haklarına, kız çocuklarının okumalarına önem vermesi de bizce yine bu yüzdendir. “Atam” şiirinde şöyle der mesela:

*Atam, hep izindeyiz, izinde kalacağız
Bize verdiğin hakkı kalemle alacağız.*

Atatürk, okullaşmaya, okuma-yazmaya önem veren bir lider olmasıyla da öne çıktığından bu yönüyle birçok şaire ilham kaynağı olmuştur. Cahit Külebi de demiyor muydu bir şiirinde;

*Önce adını öğrenir çocuklarımız
Eli kalem tutup yazanda.*

“Gurbet” başlıklı şiirinde Berika Küçük'ün, “Tükendi kalemim yazamıyorum” dediğine bakmayın. Şiir yazması gerektiğinde tükenmez kalemleri vardır onun;

*Durma dolaş âlemi
Gelir muhabbet demi
Berika al kalemi
Yaz gönülden gönüle*

demesi bunun alametidir. Çünkü o bilmiştir ki “Âlem unutmuş, kalem unutmamış.”

Cinaslı manileri çok güzeldir Berika Ablamızın. İşte onlardan biri;

*Yazı bir, yazı bir
Kalem ayrı, yazı bir.
Kışın yollar koymadı
Gel geçürerek yazı bir.*

Kalemli-cinaslılarından biri de şöyledir onun;

*Ne yazam, ne yazam
Ne baharam, ne yazam.
Kalem geçti elime
Vefasız ne yazam?*

Eskilerin, “Önce kalem vardı” demeleri boş yere değildir. Gördüğümüz gibi Berika Küçük’ün önce elinde, sonra dilinde, şiirinde kalem vardır. Kızına şiir yazarken, “*Kalem kaşın kudretten oymalı*” der. Bacısına yazarken, “*Kalemim tükenir seni anlatamam*” der. Annesi ve öğretmeni için yazdığı şiirinde; “*Kalemimsin, yazımsın/ Defterim, kitabım sen/ Elimdeki kalem sen/ Eğitim yollarında/ Sönmeyen meş’alem sen*” der.

Ceddimize gelince; ilk yaratılan nesnenin “kalem” olduğuna ve kalemin ilk yazdığının da “kader” olduğuna inanır. O levh-i mahfuzu, o ilm-i ilâhîyi yazan kaleme ise “*kalem-i âlâ*” der.

Biz dahi acaba, sesimizi onarıp “Kurban olam kalem tutan ellere” desek; hak âlemdeki Berika Ablamız (ölm.12 Mayıs 2008) bizi duyar mı; ne dersiniz?

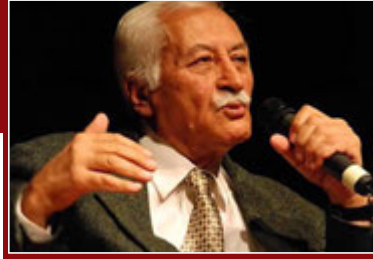

ANA ÖZLEMİ

Anacığım, özlemin çiğ gibi büyüdü bende
Yılları geriye sayıp seni düşündüm.
Soğuk, karlı bir kış günüydü
Sensiz anacığım, nasıl üşüdüm...

Tek kalan bende, eski bir resmin
Hasretle okşayıp yüzüme sürdüm.
Üstümü örtüyordun, gece rüyamda;
Uyandım ki sen yoksun, nasıl üşüdüm...

Ellerim açık sana duaya
Ninniler söyledin, bilirim bana
Sıcak bakışların kalan hatıra
Sen yoksun ya; artık her gün üşürüm...

Mahir GÜRBÜZ

GÜL EKTİM UMUDA

Gülşene kar yağdı, gözlerin aydın
Senin de baharın güz olur biter.
Sevda ne, bilmezdim; sen olmasaydın;
Gönlüme verdiğin haz bana yeter.

Bir dilek taşına dokunsa elim
Başka yâr istemem, seni dilerim.
Öyle bir sevda ki nasıl gizlerim;
Küllense bu ateş, köz bana yeter.

Ömrümü hicranla bölme zamana
Pir olsa şu gönlüm, muhtaçtır sana.
Güldürme ne olur, dosta-düşmana;
Kaderi yeniden yaz bana yeter.

Henüz yeşermişti dalında yaprak
Yolun başındayken sendin son durak.
Gül ektim umuda, niyet tutarak
Toprağın verdiği giz bana yeter.

1988

UNUTTUN GÜLÜM

Ardına bakmadan, elveda derken
Yaktığın ateşi unuttun gülüm.
Yeni ufuklara yelken açarken
Yığınla saçımı ağarttın gülüm.

Neredeysen ara, duyur da sesin
Hasreti dindirsin, ılık nefesin.
Muhabbet bağımı gönül kafesin
Yeşeren dalları sararttın gülüm.

Düşüyor yapraklar, mevsim sonbahar.
Ömür yetecek mi; vuslata kadar?
Yaşlı gözlerimin sende âhı var;
Güneşe set çekip kararttın gülüm.

Beklerim yolunu, hep yana yana
Sükûtum yetmiyor geçen zamana
Ömrünü harcadı bu can, canana;
Ne diye dargınlık yarattın gülüm?

Şimdi çok uzaksın, erişmez elim
Sorana varmıyor, söylesin dilim
Ne olur, yeniden başa dönelim;
Sen beni boş yere ağlattın gülüm.

Eğdirme başımı, artık önüme
Tahammül kalmadı, bunca zulüme
Nasil bağladın ki o kördüğüme;
Giderken çözmeyi unuttun gülüm.

VAKFIMIZ KANALIYLA 2016-2017 ÖĞRENİM YILINDA BURS VEREN YARDIMSEVER HEMŞEHRİLERİMİZ

1.	KOLİN İNŞAAT	30	24.	BAFA PETROL	1
2.	SALİH ÖZBULUT	25	25.	HAMİT ZİYA GÖKALP	1
3.	MEHMET-NİHAT ÖZBAĞI	20	26.	EDİP GÜLTEKİN	1
4.	CEVAT PEKER	10	27.	SERPİL DALOKAY	1
5.	İSMAİL ÇELİK	5	28.	ONUR ÇAĞLAR	1
6.	MEHMET ÇAĞLAR	5	29.	ÖNER ÇAĞLAR	1
7.	SELAHATTİN ŞEREFİOĞLU	5	30.	TİMUR DEMİREL	1
8.	HAYRETTİN KENT	5	31.	SEMRA TÜRKÖZMEN	1
9.	ERDİNÇ FIRAT	5	32.	MAHMUT KURTOĞLU	1
10.	YASEMİN AÇIK	5	33.	NERMİN MİT	1
11.	CAHİT KÖKSAL	5	34.	GÖNÜL MENGELİK	1
12.	YUSUF KOTAN	5	35.	DOĞAN TAŞDELEN	1
13.	ZİVER İNŞAAT	5	36.	KADİR BALCI	1
14.	İRFAN YURTEN	5	37.	NACİ TAŞEL	1
15.	MURAT KATİBOĞLU	5	38.	ZİYA AKÇAY	1
16.	SEVAL CELAYİR	3	39.	KADİR AYDIN	1
17.	BEST TASARIM A.Ş.	3	40.	YENER GÜRTAŞ	1
18.	HÜKMÜ PEKER	2	41.	ÖNER KABASAKAL	1
19.	M.FETHİ GÜRBÜZ	2	42.	NURGÜL BAŞARAN	1
20.	SERPİL SÜMER	2	43.	İBRAHİM ŞAŞMAZ	1
21.	NEJLA AKSOY	1	44.	VEYSİ YILMAZ	1
22.	BARIŞ AYDEN	1	45.	YÜKSEL-NAZİF AKŞEHİRLİ	1
23.	FULYA AYDEN	1			

KAYBETTİKLERİMİZ

- 1- 12.07.2015 *Sermin AYBEK*
- 2- 17.08.2015 *Lütfü KENT*
- 3- 18.08.2015 *Gürhan PAKER*
- 4- 29.08.2015 *Servet KABAĞLI*
- 5- 05.09.2015 *Fehmi YILDIRIM*
- 6- 15.09.2015 *Feyzi ÖZ*
- 7- 25.09.2015 *Mükrime KESKİN*
- 8- 30.09.2015 *Betigül GÜLİTER*
- 9- 02.10.2015 *Fuat YILMAZ*
- 10- 27.10.2015 *Mehmet GÜRGÖZELER*
- 11- 13.11.2015 *Nevin KENKÜL*
- 12- 23.11.2015 *Vahide TAŞEL*
- 13- 27.11.2015 *Kemal PARLAR*
- 14- 10.12.2015 *Ziya ÇARSANCAKLI*
- 15- 05.01.2016 *Nejat ÇUBUKÇUOĞLU*
- 16- 06.01.2016 *Nadir KÖKCÜ*
- 17- 18.01.2016 *Zekiye TEKİN*

*Yeni yılda üyelerimize ve
tüm Elazığ'lılara sağlık,
huzur ve esenlikler dileriz.*

Sokullu Mehmet Paşa Cad. Ece Sok.
No: 15/3 Dikmen/ANKARA
Tel: 0 312 4802880 • Faks: 0 312 4803808
Eposta: info@elazigvakfi.org.tr • elazigvakfi@gmail.com
www.elazigvakfi.org.tr